

ภาคผนวก

มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตา

(Greate Charter or Magna Carta)

มหากฎบัตรแมกนาคาร์ตาเป็นเอกสารคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของอังกฤษในสมัยพระเจ้าจอห์น (ครองราชย์ ปี ค.ศ. ๑๑๙๙ ต่อจากพระเจ้าริชาร์ด ที่ ๑) สาเหตุเกิดจากที่พระเจ้าจอห์นมีความขัดแย้งกับพวกพระและขุนนาง โดยที่พวกพระและขุนนางกล่าวหาพระองค์ว่า ทรงใช้อำนาจเกินขอบเขต จึงได้ร่วมกันบังคับให้พระองค์ทรงลงพระปรมาภิไธยในกฎบัตรอันยิ่งใหญ่ (Greate Charter) หรือ แมกนา คาร์ตา เมื่อ ค.ศ. ๑๒๑๕ ในเอกสารฉบับนี้ได้แสดงถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพแก่ประชาชนชาวอังกฤษ ซึ่งมีบทบัญญัติอยู่ ๖๓ ข้อ โดยสรุปสาระสำคัญได้ ๓ ประการ คือ^๑

- ๑ พระมหากษัตริย์จะเก็บภาษีโดยไม่ได้รับความยินยอมจากที่ประชุมพระและบารอนชั้นสูงมิได้ คือ วางหลักการไว้ว่า ไม่มีการเก็บภาษีโดยปราศจากความยินยอมของผู้แทน
- ๒ การงดเว้นใช้กฎหมาย หรือการยกเว้นการใช้กฎหมายบังคับแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง จะกระทำมิได้
- ๓ บุคคลใดจะถูกจับกุม คุมขัง ขับไล่ หรือริบทรัพย์มิได้ เว้นแต่จะได้รับการพิจารณาโดยบุคคลชั้นเดียวกันกับพวกเขา และตามกฎหมายบ้านเมือง

ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๖๘๙ รัฐสภาแห่งอังกฤษได้ตราเอกสารรับรองสิทธิของประชาชน (The English Bill of Rights) ในการพิจารณาคดีโทษซึ่งต้องกระทำโดยคณะลูกขุน (Jury) และกำหนดว่าศาลทุกศาลจะไม่มี การเรียกค่าประกันตัวมากเกินไป และไม่มีการลงโทษที่ทำให้ได้รับความทุกข์ทรมาน หรือลงโทษอย่างโหดร้ายทารุณ ผิดปกติธรรมดา เป็นต้น^๒

*****

คำประกาศเอกราชของชาวอาณานิคมของอังกฤษในอเมริกา

(The Declaration of Independence)

คำประกาศเอกราชของชาวอาณานิคมของอังกฤษในอเมริกา เป็นคำประกาศที่เกิดจาก ๑๓ อาณานิคมของอังกฤษในอเมริกาเหนือ ต้องการเป็นเอกราชจากอังกฤษ อังกฤษจึงส่งทหารมาปราบปราม จนกลายเป็นสงครามขึ้น และเมื่อสงครามดำเนินมาได้ประมาณ ๑ ปี ทั้ง ๑๓ อาณานิคม จึงได้ร่วมกันประกาศเอกราช เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๗๗๖ (พ.ศ. ๒๓๑๙) โดยมีใจความสรุปสำคัญที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ว่า

มนุษย์เราเกิดมามีความเหมือนกัน และต่างก็ได้รับสิทธิบางประการซึ่งไม่อาจโอนให้แก่กันได้ มาจากพระเจ้า กล่าวคือ สิทธิในชีวิต สิทธิในเสรีภาพและสิทธิในการแสวงหาความสุข และเพื่อที่จะป้องกันสิทธิเหล่านี้ จึงได้จัดตั้งขึ้นซึ่งรัฐบาลที่ได้รับอำนาจ อันชอบธรรมด้วยความยินยอมของประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง เมื่อเป็นเช่นนี้หากรัฐบาลดำเนินการปกครองไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อหลักการดังกล่าวเมื่อใด เมื่อนั้นก็เป็นสิทธิของประชาชนที่จะเปลี่ยนแปลงหรือเลิกล้มรัฐบาลนั้นเสียได้ และกลับสถาปนารัฐบาลใหม่ขึ้นตามที่เห็นว่าจะทำให้เขาได้รับความปลอดภัยและยังความผาสุกให้เกิดขึ้นมากที่สุด^๓

เมื่อสหรัฐอเมริกาได้รับเอกราชแล้ว ก็ได้ตรากฎหมายเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนออกมาหลายฉบับ โดยเฉพาะกฎหมายเกี่ยวกับการมีทาสในลักษณะต่าง ๆ และต่อมาในปี ค.ศ. ๑๘๖๘ ได้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองให้พวกทาสมีฐานะเป็นพลเมืองของสหรัฐอเมริกา และได้สิทธิต่าง ๆ ในฐานะพลเมืองด้วย^๔

*****

ปฏิญญาแห่งสิทธิมนุษยชนและของพลเมืองของฝรั่งเศส

(ปฏิญญานี้ได้รับการยกย่องว่าเป็นแม่บทแห่งการจัดทำปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของสหประชาชาติ ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๒๖ สิงหาคม ค.ศ. ๑๗๘๙)^๕

มาตรา ๑ มนุษยชนได้กำเนิดและดำรงชีวิตอยู่โดยเสรี และมีความเสมอภาคกันในสิทธิทั้งมวล ความแตกต่างในสังคม(จะมีได้) ย่อมยึดหลักสาธารณประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว

มาตรา ๒ วัตถุประสงค์แห่งสมาคมของพลเมืองทั้งมวล คือการธำรงไว้แห่งสิทธิมนุษยชนอันได้มาโดยธรรมชาติ และไม่อาจลิดรอนได้แม้โดยกฎหมาย สิทธิเหล่านี้ได้แก่ เสรีภาพ ทรัพย์สิน ความปลอดภัย และการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง

มาตรา ๓ ประชาชาติเป็นที่มาสำคัญแห่งอำนาจอธิปไตยทั้งมวล กลุ่มบุคคลหรือเอกชนใด ย่อมใช้อำนาจซึ่งมิได้เกิดจากอำนาจอธิปไตยโดยตรงมิได้

มาตรา ๔ เสรีภาพประกอบด้วยอำนาจที่จะกระทำการสิ่งใดได้โดยมิกอ้ออันตรายแก่ผู้อื่น ในทำนองเดียวกัน การใช้สิทธิโดยธรรมชาติของมนุษย์ทุกคนย่อมไม่มีขอบเขตจำกัดยิ่งไปกว่าขอบเขตอันจำเป็น เพื่อให้มนุษย์คนอื่นทุกคนได้ใช้สิทธิอย่างเดียวกันโดยเสรี และขอบเขตจำกัดเหล่านี้ จะกำหนดขึ้นได้ก็แต่โดยกฎหมาย

มาตรา ๕ กฎหมายควรบัญญัติห้ามเฉพาะการกระทำที่เป็นภัยต่อประชาชน สิ่งใดที่กฎหมายมิได้บัญญัติห้ามไว้ย่อมไม่ควรถูกขัดขวาง ในทำนองเดียวกันบุคคลไม่ควรถูกบังคับให้กระทำสิ่งใดที่กฎหมายไม่พึงประสงค์ให้กระทำ

มาตรา ๖ กฎหมาย คือการแสดงออกซึ่งความปรารถนาาร่วมกัน พลเมืองทั้งมวลย่อมมีสิทธิทำการร่วมกันเพื่อออกกฎหมายโดยตนเองหรือโดยทางผู้แทน ในการให้ความคุ้มครองกิติ หรือการลงโทษกิติ กฎหมายควรเป็นอย่างเดียวกันสำหรับใช้กับพลเมืองทุกคน โดยที่พลเมืองทั้งมวลเสมอภาคตามกฎหมาย ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับเกียรติ ตำแหน่ง และการงานทั้งมวลโดยเท่าเทียมกันตามความสามารถอันแตกต่างกัน โดยปราศจากความเหลื่อมล้ำ ยิ่งไปกว่าความดีและความปรีชาสามารถของตน

มาตรา ๗ บุคคลย่อมไม่ถูกกล่าวหา จับกุมหรือคุมขัง เว้นแต่กรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดไว้ และต้องเป็นไปตามแบบซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ บุคคลทุกคนซึ่งร้องขอให้ มี ส่งเสริมให้มี ดำเนินการตาม หรือให้ดำเนินการตามคำสั่งที่ออกโดยพลการ ควรถูกลงโทษ และพลเมืองทุกคนซึ่งถูกหมายเรียก หรือจับกุมโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ควรยอมปฏิบัติตามโดยทันที และหากทำการต่อสู้ขัดขวางย่อมมีความผิด

มาตรา ๘ กฎหมายควรลงโทษเท่าที่เห็นเป็นการจำเป็นอย่างยิ่ง และโดยชัดแจ้งเท่านั้น และบุคคลไม่ควรถูกลงโทษ นอกจากโดยอาศัยอำนาจกฎหมายซึ่งประกาศใช้ก่อนการกระทำผิด และซึ่งนำมาใช้โดยชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๙ บุคคลย่อมถือว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะถูกพิพากษาว่ามีความผิด เมื่อใดหากการจับกุมบุคคลไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ การใช้ความรุนแรงทั้งมวลนอกไปจากเท่าที่จำเป็นแก่การให้ได้ตัวบุคคลนั้นแล้ว กฎหมายควรบัญญัติห้ามไว้

มาตรา ๑๐ บุคคลย่อมไม่ถูกรบกวนขัดขวางเพราะเหตุแห่งความผิด แม้กระทั่งความคิดเห็นในทางศาสนา หากการแสดงความเชื่อมั่นในความคิดเห็นเหล่านั้นไม่ก่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา ๑๑ การติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับแนวความคิด หรือความคิดเห็นโดยไม่มีขอบเขตจำกัด วัั้นั้น เป็นสิทธิแห่งมนุษยชนอันล้ำค่าอย่างหนึ่ง พลเมืองทุกคนอาจพูด เขียน และพิมพ์โฆษณาได้โดยเสรี แต่ต้องรับผิดชอบต่อการใช้เสรีภาพนี้โดยมิชอบตามกรณีที่ถูกกฎหมายบัญญัติไว้

มาตรา ๑๒ กำลัง (ทหาร ตำรวจ) ของประชาชนมีความจำเป็นเพื่อให้ความมั่นคงแก่สิทธิมนุษยชนและของพลเมืองทั้งมวล กำลังนี้ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์แก่ชุมชน มิใช่เพื่อประโยชน์เฉพาะบุคคลที่ได้รับความไว้วางใจให้มีกำลังเท่านั้น

มาตรา ๑๓ การบริจาคร่วมกัน มีความจำเป็นเพื่อให้ความอุปถัมภ์แก่กำลังของประชาชนดังกล่าว และเพื่อปฏิบัติการใช้จ่ายด้านอื่นของรัฐบาล การบริจาคนี้อควรแบ่งสรรไว้ในหมู่สมาชิกแห่งชุมชนตามความสามารถโดยเท่าเทียมกัน

มาตรา ๑๔ พลเมืองทุกคนมีสิทธิ โดยตนเองหรือโดยผู้แทน ที่จะมิเสียโดยเสรีในการพิจารณากำหนดความจำเป็นแห่งการบริจาควงของประชาชน การจัดสรรการบริจาควงและจำนวน วิธี การคำนวณและระยะเวลา

มาตรา ๑๕ ชุมชนมีสิทธิที่จะเรียกร้องให้ตัวแทนทั้งหมดของชุมชนเสนอรายการเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของตนเหล่านั้น

มาตรา ๑๖ ชุมชนซึ่งมิได้บัญญัติความมั่นคงแห่งสิทธิและการแบ่งแยกอำนาจไว้ ควรต้องมีรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๗ สิทธิในทรัพย์สินย่อมศักดิ์สิทธิ์และไม่อาจละเมิดได้ บุคคลจะถูกตัดสิทธินี้มิได้เว้นแต่ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยชัดแจ้ง ซึ่งจะต้องให้ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมายและโดยเงื่อนไขชัดใช้ค่าทดแทนก่อน โดยยุติธรรม

*****

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน^๖

(ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘)

คำปรารภ

โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัวและสิทธิเท่าเทียมกัน และโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยย์เป็นหลักมูลเหตุแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรม และสันติภาพในโลก

โดยที่การไม่นำพาและการเหยียดหยามต่อสิทธิมนุษยชนยังผลให้มีการกระทำอันป่าเถื่อน ซึ่งเป็นการละเมิดมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างร้ายแรง และได้มีการประกาศว่าปณิธานสูงสุดของสามัญชน ได้แก่ความต้องการให้มนุษยย์มีชีวิตอยู่ในโลกด้วยอิสรภาพในการพูดและความเชื่อถือและอิสรภาพพ้นจากความหวาดกลัวและความต้องการ

โดยที่เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักบังคับของกฎหมาย ถ้าไม่ประสงค์จะให้คนตกอยู่ในบังคับ ให้หันเข้าหาการขบถขัดขืนต่อพระราชและการกตัญญูเป็นวิถีทางสุดท้าย

โดยที่เป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะส่งเสริมวิวัฒนาการแห่งสัมพันธภาพไมตรีระหว่างนานาชาติ

โดยที่ประชากรแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักมูลในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของมนุษยย์ และสิทธิเท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และได้ตกลงใจที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นด้วยในอิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้น

โดยที่รัฐสมาชิกต่างปฏิญาณจะให้บรรลุถึงซึ่งการส่งเสริมการเคารพ และการปฏิบัติตามทั่วสากล ต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพ ต่อหลักมูล โดยร่วมมือกับสหประชาชาติ

โดยที่ความเข้าใจร่วมกันในสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้ปฏิญญา
สำเร็จผลเต็มบริบูรณ์

ฉะนั้น บัดนี้ สมัชชาจึงประกาศว่า

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับบรรดา
ประชากรและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดหมายปลายทางที่ว่า เอกชนทุกคนและองค์การของ
สังคมทุกองค์การ โดยการรำลึกถึงปฏิญญานี้เป็นเนื่องนิจ จะบากบั่นพยายามด้วยการสอนและ
ศึกษา ในอันที่จะส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้า ทั้ง
ในประเทศและระหว่างประเทศ ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือ และการปฏิบัติตามโดยสากล
และอย่างเป็นผลจริงจัง ทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเอง และในบรรดาประชาชน
ของดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐนั้น ๆ

ข้อ ๑ มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์และสิทธิ ต่างมีเหตุผล
และมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

ข้อ ๒ (๑) ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพบรรดาที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ โดยปราศจาก
ความแตกต่างไม่ว่าชนิดใดๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง
หรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ

(๒) อนึ่งจะไม่มีใครมีความแตกต่างใด ๆ ตามมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทาง
การศาล หรือทางการระหว่างประเทศ หรือดินแดนที่บุคคลสังกัด ไม่ว่าดินแดนนี้จะเป็นเอกราช อยู่ใน
ความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเอง หรืออยู่ภายใต้การจำกัดอธิปไตยใดๆทั้งสิ้น

ข้อ ๓ คนทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน

ข้อ ๔ บุคคลใดๆจะถูกยึดเป็นทาสหรือต้องภาระจ่ายอมไม่ได้ ความเป็นทาสและการค้าทาส
เป็นอันห้ามขาดทุกรูปแบบ

ข้อ ๕ บุคคลใด ๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลประตบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายผิดมนุษย-
ธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้

ข้อ ๖ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายทุกแห่งหน

ข้อ ๗ ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่า
เทียมกัน โดยปราศจากการเลือกประตบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกัน
จากการเลือกประตบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญา และจากการยุยงให้เกิดการเลือก
ประตบัตดังกล่าว

ข้อ ๘ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับบำบัตอันเป็นผลจริงจังจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติ ต่อการ
กระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย

ข้อ ๙ บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้

ข้อ ๑๐ ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผย จากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรมในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของตนและการกระทำผิดอาญาใด ๆ ที่ตนถูกกล่าวหา

ข้อ ๑๑ (๑) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

(๒) จะถือบุคคลใด ๆ ว่ามีความผิดทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำ หรือละเว้น ใดๆอันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้ และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

ข้อ ๑๒ บุคคลใดๆจะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือถูกลบหลู่ในเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอด หรือการลบหลู่ดังกล่าวนี้

ข้อ ๑๓ (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหวและในสถานที่อยู่ภายในเขตของแต่ละรัฐ

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะออกจากประเทศใด ๆ ไป รวมทั้งประเทศของตนเองด้วย และที่จะกลับยังประเทศตน

ข้อ ๑๔ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและที่จะได้อาศัยพำนักในประเทศอื่นเพื่อลี้ภัยจากการ ปรหัตตประหาร

(๒) จะอ้างสิทธินี้ไม่ได้ในกรณีที่มีการดำเนินคดีสืบเนื่องอย่างแท้จริงมาจากความผิดที่ ไม่ใช่ทางการเมือง หรือจากการกระทำอันขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ

ข้อ ๑๕ (๑) ทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติหนึ่ง

(๒) บุคคลใดๆจะถูกตัดสัญชาติของตนโดยพลการ หรือถูกปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยน สัญชาติไม่ได้

ข้อ ๑๖ (๑) ชายและหญิงที่มีอายุเต็มบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะทำการสมรส และจะก่อตั้ง ครอบครัว โดยปราศจากการจำกัดใดๆอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สัญชาติหรือศาสนา ต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส ระหว่างการสมรส และการขาดจากการสมรส

(๒) การสมรสจะกระทำกันก็แต่ด้วยความยินยอมโดยอิสระและเต็มที่ของผู้ที่เจตนา จะเป็นคู่สมรส

(๓) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและหลักมูลฐานของสังคม และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ

ข้อ ๑๗ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง เช่นเดียวกับโดยร่วมกับผู้อื่น

(๒) บุคคลใด ๆ จะถูกริบทรัพย์สินโดยผลการไม่ได้

ข้อ ๑๘ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรมและศาสนา สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการเปลี่ยนศาสนาหรือความเชื่อถือ และอิสรภาพในการที่จะประกาศศาสนาหรือความเชื่อถือของตนโดยการสอน การปฏิบัติ การสักการะบูชา และการประกอบพิธีกรรม ไม่ว่าจะโดยลำพังตนเอง หรือในประชาคมร่วมกับผู้อื่น และเป็นการสาธารณะหรือส่วนบุคคล

ข้อ ๑๙ ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการที่จะถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และที่จะแสวงหา รับและจ่ายข่าวสารและความเห็น ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด ๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน

ข้อ ๒๐ (๑) ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการร่วมประชุมและการตั้งสมาคมโดยสันติ

(๒) บุคคลใด ๆ จะถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งสมาคมใดไม่ได้

ข้อ ๒๑ (๑) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้มีส่วนร่วมในรัฐบาลของประเทศตน และจะเป็นโดยตรงหรือโดยผ่านทางผู้แทนซึ่งได้เลือกตั้งโดยอิสระ

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้เข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค

ข้อ ๒๒ ทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม มีสิทธิในความมั่นคงของสังคม และมีสิทธิในการบรรลุถึงซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวัฒนธรรม อันจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเกียรติศักดิ์ของตน และการพัฒนาบุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ ทั้งนี้โดยความเพียรพยายามแห่งชาติ และโดยความร่วมมือระหว่างประเทศ และตามระบอบการและทรัพยากรของแต่ละรัฐ

ข้อ ๒๓ (๑) ทุกคนมีสิทธิในการงาน ในการเลือกงานโดยอิสระ ในเงื่อนไขอันยุติธรรม และเป็นประโยชน์แห่งการงาน และการคุ้มครองต่อการว่างงาน

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าจ้างเท่าเทียมกันสำหรับงานเท่าเทียมกันโดยปราศจากเลือกปฏิบัติใด ๆ

(๓) ทุกคนที่ทำงาน มีสิทธิที่จะได้รับเงินจ้างที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ที่จะให้ประกันแก่ตนเองและครอบครัวแห่งตน ซึ่งความเป็นอยู่อันคู่ควรแก่เกียรติศักดิ์ของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็จะต้องได้รับวิถีทางคุ้มครองทางสังคมอื่น ๆ เพิ่มเติมด้วย

(๔) ทุกคนมีสิทธิที่จะจัดตั้ง และที่จะเข้าร่วมสหพันธกรรมกรเพื่อคุ้มครองแห่งผลประโยชน์ของตน

ข้อ ๒๔ ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควร และวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยได้รับเงินจ้าง

ข้อ ๒๕ (๑) ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความเป็นอยู่ดีของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และการดูแลรักษาทางแพทย์และบริการสังคมที่จำเป็น และมีสิทธิในความมั่นคงยามว่างงาน เจ็บป่วย พิการ เป็นหม้าย วยชรา หรือขาดอาชีพอื่นในพฤติการณ์ที่นอกเหนืออำนาจของตน

(๒) มารดาและเด็ก มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษาและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งปวง ไม่ว่าจะเกิดในหรือนอกสมรส จะต้องได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ ๒๖ (๑) ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะต้องให้เปล่า อย่างน้อยในชั้นประถมศึกษาและการศึกษาขั้นหลักรวม การประถมศึกษาจะต้องเป็นการบังคับ การศึกษาทางเทคนิคและวิชาชีพ จะต้องเป็นอันเปิดโดยทั่วไป และการศึกษาขั้นสูงขึ้นไป ก็จะต้องเป็นอันเปิดสำหรับทุกคน เข้าได้ถึงโดยเสมอภาคตามมูลฐานแห่งคุณวุฒิ

(๒) การศึกษาจะได้จัดไปในการพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และถึงความเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพหลักรวมให้มั่นคงแข็งแรง จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ขันติธรรมและมิตรภาพระหว่างบรรดาประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือศาสนา และจะต้องส่งเสริมกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ

(๓) บิดามารดามีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาอันจะให้แก่บุตรของตน

ข้อ ๒๗ (๑) ทุกคนมีสิทธิจะเข้าร่วมในชีวิตทางวัฒนธรรมของประชาคมโดยอิสระที่จะบังเกิดใจในศิลปะและที่จะมีส่วนในความรุดหน้าและคุณประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

(๒) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางศิลปกรรมและทางวัตถุ อันเป็นผลจากประดิษฐกรรมใด ๆ ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมและศิลปกรรม ซึ่งตนเป็นผู้สร้าง

ข้อ ๒๘ ทุกคนมีสิทธิในระเบียบทางสังคมและทางระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นทางให้สำเร็จผลเต็มที่ตามสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญานี้

ข้อ ๒๙ (๑) ทุกคนมีหน้าที่ต่อประชาคมด้วยการพัฒนาบุคลิกภาพของตน โดยอิสระเต็มที่ จะกระทำได้ดีแต่ในประชาคมนั้น

(๒) ในการใช้สิทธิและอิสรภาพแห่งตน ทุกคนตกอยู่ในบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่กำหนดโดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อประโยชน์ที่จะได้มาซึ่งการรับนับถือ และเคารพสิทธิและอิสรภาพของผู้อื่นตามสมควร และที่จะเผชิญกับความเรียกร้องต้องการอันเที่ยงธรรมของศิลปกรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชน และสวัสดิการทั่วไปในสังคมประชาธิปไตย

(๓) สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ จะใช้ขัดต่อวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้ ไม่ว่าจะกรณีใด ๆ

ข้อ ๓๐ ไม่มีบทใด ในปฏิญานี้ที่จะอนุমানว่าให้สิทธิใดๆแก่รัฐ หมู่คน หรือบุคคล ในอันที่จะดำเนินกิจกรรมใด ๆ หรือปฏิบัติการใด ๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและอิสรภาพ ดังกำหนดไว้ ณ ที่นี้

*****

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก

(สมัชชาสหประชาชาติ ได้มีมติเป็นเอกฉันท์ยอมรับและออกประกาศปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิของเด็ก เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๕๙)

คำปรารภ

โดยที่ประชากรแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรแห่งสหประชาชาติถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนอันเป็นหลักมูล ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์ และได้ตกลงที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น ภายใต้อิสรภาพอันกว้างขวางยิ่งขึ้น

โดยที่องค์การสหประชาชาติได้ประกาศไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนว่า ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญญานั้น โดยปราศจากความแตกต่างไม่ว่าชนชาติใดๆ ดังเช่น เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ

โดยที่เด็กยังมีความเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจไม่เต็มที่ ต้องการความคุ้มครองและการดูแลพิเศษ อันรวมทั้งการคุ้มครองด้านกฎหมาย ทั้งก่อนและหลังคลอดด้วย

โดยที่ความจำเป็นที่จะต้องคุ้มครองพิเศษนี้ได้แถลงไว้แล้วในปฏิญญาเจนีวาว่าด้วยสิทธิของเด็ก ใน ค.ศ. ๑๙๒๔ และได้รับรองไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และในบัญญัติขององค์การชำนัญพิเศษ และองค์การระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิภาพเด็ก

โดยที่มนุษยชาติสมควรที่จะให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่เด็ก ฉะนั้น บัดนี้สมัชชาจึงประกาศปฏิญญาว่าด้วยสิทธิของเด็กนี้ เพื่อจุดประสงค์ให้เด็กได้มีวัยเด็กที่เป็นสุข และได้รับประโยชน์จากสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ เพื่อความสุขของตัวเองและของสังคม สมัชชาขอเชิญชวนบิดามารดาชายหญิงทั่วไปในฐานะเป็นเอกชน องค์การอาสาสมัคร เทศบาลและรัฐบาลทั้งหลายขอให้รับรูสิทธิเหล่านี้และขอให้ช่วยกันปฏิบัติตาม โดยมาตรการทางกฎหมายและทางอื่น ซึ่งค่อยจัดกระทำเป็นลำดับไปตามหลักต่อไปนี้

ข้อ ๑ เด็กสมควรได้รับประโยชน์ตามสิทธิทุกข้อที่กำหนดไว้ในปฏิญญานี้ เด็กทุกคนโดยไม่มี การยกเว้นใดๆ ควรได้รับสิทธิเหล่านี้โดยปราศจากการแตกต่างหรือเหลื่อมล้ำกีดกัน เนื่องจาก เชื้อชาติ ผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด และสถานะอื่นๆ ของตัวเด็กเองหรือของครอบครัวเด็ก

ข้อ ๒ เด็กสมควรได้รับการคุ้มครองเป็นพิเศษและสมควรได้รับโอกาสและความสะดวก จะโดยทางกฎหมายหรือทางอื่น ที่จะช่วยให้เขาพัฒนาทั้งทางกาย ทางศีลธรรม ทางจิต และทางสังคม เพื่อเติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์และปรกติ ภายในภาวะแห่งอิสรภาพและศักดิ์ศรี ในการออกกฎหมายเพื่อจุดประสงค์นี้ จะต้องถือเอาความเหมาะสมและประโยชน์สูงสุดแก่เด็กมาเป็นหลักพิจารณา

ข้อ ๓ เด็กมีสิทธิที่จะมีชื่อและสัญชาติ ตั้งแต่เกิด

ข้อ ๔ เด็กสมควรได้รับประโยชน์จากสวัสดิการสังคม เด็กมีสิทธิที่จะเติบโตและพัฒนาอย่างมีพลานามัยสมบูรณ์ ดังนั้นตัวเขาและมารดาจักต้องได้รับการดูแลคุ้มครองพิเศษ รวมถึงการดูแลก่อนและหลังคลอดด้วย เด็กมีสิทธิที่จะได้รับอาหาร ที่อยู่อาศัย สันทนาการและบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสมและเพียงพอ

ข้อ ๕ เด็กพิการบกพร่องทางกาย ทางจิตหรือทางสังคม จักได้รับการรักษา การศึกษาและการดูแลพิเศษอันจำเป็นแก่สภาวะของเขา

ข้อ ๖ เด็กต้องการความรักและความเข้าใจ เพื่อที่บุคลิกภาพของเขาจักได้พัฒนาขึ้นเป็นผู้ที่ น่าคบหาสมาคม ถ้าเป็นไปได้เด็กจะต้องเติบโตขึ้นจากความดูแลเอาใจใส่ของบิดามารดา ไม่ว่ากรณีใดๆ เด็กควรจักได้อยู่ในบรรยากาศที่มีความเอ็นดูรักใคร่ ความมีศีลธรรม และมีปัจจัยทางวัตถุอย่างเพียงพอ เด็กอ่อนไม่สมควรแยกจากมารดา เว้นแต่กรณีจำเป็นจริงๆ สังคมและรัฐบาลมีหน้าที่ที่จะต้องสงเคราะห์เด็กไร้ที่พึ่ง การสงเคราะห์ทางการเงินโดยรัฐหรือทางอื่นแก่บุตรของครอบครัวใหญ่ที่ยากจนเป็นสิ่งพึงปรารถนา

ข้อ ๗ เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาชนิดไม่ต้องเสียเงิน และเป็นการศึกษาบังคับ อย่างน้อยในระดับประถมศึกษา เขาควรได้รับการศึกษาที่เพิ่มพูนความมีวัฒนธรรม การศึกษาที่เปิดโอกาสเท่าเทียมกันให้ได้พัฒนาความสามารถของตน การรู้จักตัดสินใจ การสำนึกทางศีลธรรม และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดีที่เป็นประโยชน์แก่สังคม

ผู้มีหน้าที่ให้การศึกษามอบเด็ก จักต้องถือประโยชน์ของเด็กเป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ และความรับผิดชอบอันนี้อยู่กับบิดามารดาเป็นปฐม

เด็กควรมีโอกาสเต็มที่ที่จะได้เล่นและพักผ่อน การเล่นและสันทนาการควรชักนำไปในเป้าหมายอย่างเดียวกับการศึกษา สังคม และรัฐบาลจักต้องพยายามส่งเสริมการใช้สิทธินี้ของเด็กให้มากยิ่งขึ้น

ข้อ ๘ เด็กจักต้องอยู่ในเกณฑ์ได้รับความคุ้มครองและสงเคราะห์ก่อนในทุกกรณี

ข้อ ๙ เด็กจักต้องได้รับความคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้ง การทารุณ การตกเป็นเครื่องมือหากิน และการตกเป็นวัตถุแห่งการค้า ไม่ว่ารูปแบบใดๆ

เด็กจักต้องไม่เข้าทำงานก่อนถึงเกณฑ์อายุขั้นต่ำที่ควรเข้าทำงานได้ และจักต้องไม่เข้าทำงานที่เสียสุขภาพและขัดต่อการศึกษา หรือเป็นอันตรายแก่ความเจริญเติบโตทางกาย ทางจิต หรือทางศีลธรรม ไม่ว่ารูปแบบใดๆ

ข้อ ๑๐ เด็กจักต้องได้รับความคุ้มครองมิให้ได้รับการปฏิบัติที่เป็นการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนาและการรังเกียจเดียดฉันท์ ไม่ว่ารูปแบบใดๆ เด็กจักต้องเติบโตขึ้นโดยได้รับการอบรมให้เป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความอดกลั้น มีความเป็นมิตรต่อคนทั้งปวง รักสงบ รักผู้อื่นฉันพี่น้อง และมีความเชื่อมั่นว่าจะใช้พลังและความสามารถพิเศษของตนยังประโยชน์ให้แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

*****

ปฏิญญาว่าด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อหญิง (ประกาศไว้เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๙๖๗)

สมาชิกใหญ่

พิจารณาว่าชนชาติต่างๆแห่งสหประชาชาติได้ย่ำไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชน
ขั้นมูลฐาน ในเกียรติและคุณค่าของมนุษย์ และในสิทธิเท่าเทียมกันของชายหญิง

พิจารณาว่า ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน เน้นถึงหลักไม่เลือกประติบัติ และประกาศ
ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเสรีและเท่าเทียมกันในเกียรติและสิทธิ และทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพตาม
ที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฯ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใดๆซึ่งทั้งนี้รวมถึงความแตกต่างในเรื่อง
เพศ

คำนึงถึงมติ ปฏิญญา อนุสัญญา และข้อเสนอแนะของสหประชาชาติและองค์การชำนาญพิเศษ
ที่มุ่งจัดการเลือกประติบัติทุกแบบ และส่งเสริมสิทธิเท่าเทียมของชายและหญิง

ตระหนักว่าแม้มีกฎบัตรสหประชาชาติ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ความตกลง
ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิ และเอกสารอื่นๆของสหประชาชาติ และบรรดาองค์การชำนาญพิเศษ
และแม้ว่าได้มีความก้าวหน้าในเรื่องความเท่าเทียมแห่งสิทธิก็ตาม ยังคงมีการเลือกประติบัติต่อ
หญิงอยู่อีกไม่น้อย

ระลึกถึงส่วนที่หญิงสร้างสรรค์ไว้ในเรื่องสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม และส่วนที่
หญิงประติบัติในครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงลูก

มั่นใจว่าการพัฒนาประเทศหนึ่งอย่างเต็มที่และสมบูรณ์ สวัสดิภาพของโลก และเหตุแห่ง
สันติภาพนั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของหญิงอย่างเต็มที่ในทุกด้านเช่นเดียวกับชาย

พิจารณาการเลือกประติบัติต่อหญิงนั้นขัดกับเกียรติของมนุษย์และสวัสดิภาพของครอบครัว
และสังคม ขัดขวางหญิงไม่ให้มีส่วนร่วมในฐานะเดียวกับชายในเรื่องการเมือง สังคม เศรษฐกิจ
และวัฒนธรรมของประเทศของตน โดยมีพื้นฐานทัดเทียมชาย และเป็นสิ่งขัดขวางการพัฒนา
ศักยภาพของหญิงในการรับใช้ชาติและมนุษยชาติ

พิจารณาว่า จำเป็นต้องประกันให้มีการรับรองอย่างเป็นทางการซึ่งหลักความเท่าเทียมแห่งชาย
และหญิง ทั้งในทางกฎหมายและทางความเป็นจริง

จึงประกาศปฏิญญานี้อย่างแน่วแน่ว่า

บทที่ ๑

การเลือกประติบัติต่อหญิง อันมีผลเป็นการปฏิเสธหรือจำกัดความเท่าเทียมแห่งสิทธิของหญิง
กับชาย ย่อมไม่เป็นธรรมในขั้นพื้นฐานและการลบหลู่เกียรติแห่งมนุษย์

บทที่ ๒

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม เพื่อเลิกกฎหมาย ประเพณี กฎและการปฏิบัติ บรรดามี ที่เลือกประติบัติต่อหญิง และเพื่อจัดให้มีการคุ้มครองในทางกฎหมายที่พอเพียงในด้าน สิทธิเท่าเทียมแก่ชายและหญิง กล่าวโดยเฉพาะ คือ

ก) หลักแห่งความเท่าเทียมในสิทธิจะต้องตราไว้ในรัฐธรรมนูญ หรือไม่มีกฎหมายเป็น ประกัน

ข) จะต้องมีการให้สัตยาบันหรือเข้าร่วมเป็นฝ่าย และบังคับใช้อย่างเต็มที่ให้เร็วที่สุดที่จะทำ ได้ ซึ่งบรรดาเอกสารระหว่างประเทศของสหประชาชาติ และองค์การชำนาญพิเศษต่าง ๆ อันเกี่ยว ด้วยการจัดการเลือกประติบัติต่อหญิง

บทที่ ๓

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อให้ความรู้แก่สาธารณชน และเพื่อชักนำความคิด ในชาติให้มุ่งกำจัดอคติ และให้เลิกลัทธิปฏิบัติทางประเพณี หรือทางอื่น ๆ ทั้งหมดที่ตั้งอยู่บน ความคิดที่ว่าหญิงด้อย

บทที่ ๔

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าในพื้นที่ฐานเท่าเทียมชายโดยปราศจาก การเลือกประติบัติใด ๆ หญิงจะมี

ก) สิทธิที่จะออกเสียงในการเลือกตั้งทุกชนิด และมีสิทธิที่จะรับเลือกตั้งในตำแหน่งที่มีการ เลือกตั้งโดยสาธารณชน

ข) สิทธิออกเสียงในสาธารณประชามติทุกครั้ง

ค) สิทธิที่จะดำรงตำแหน่งสาธารณะและหน้าที่สาธารณะทั้งหลาย สิทธิเช่นว่าจะต้องมี กฎหมายรับรองเป็นหลักประกัน

บทที่ ๕

หญิงย่อมมีสิทธิเช่นชายในการได้มา เปลี่ยน หรือคงไว้ซึ่งสัญชาติของตน การสมรสกับคน ต่างต่างไม่ก่อผลกระทบในตัวของสัญชาติของภรรยา ไม่ว่าจะโดยทำให้หญิงนั้นไร้สัญชาติหรือ โดยบังคับให้หญิงนั้นถือสัญชาติของสามี

บทที่ ๖

๑ จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตรการทางด้านนิติบัญญัติ เพื่อประกันว่า หญิงไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือไม่ จะมีสิทธิเท่าเทียมกับชายในเรื่องกฎหมายแพ่งและ ดังกล่าวเฉพาะต่อไป แต่ทั้งนี้มาตรการเหล่านั้นต้องไม่เป็นภัยต่อมาตรการคุ้มครองเอกภาพและ ประสานภาพของครอบครัว ซึ่งยังคงเป็นหน่วยพื้นฐานของสังคมใด ๆ

ก สิทธิที่จะแสวงหา จัดการ ใช้ จำหน่าย และรับมรดกซึ่งทรัพย์สิน รวมทั้งทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างการสมรส

ข สิทธิที่จะมีความเท่าเทียมในความสามารถตามกฎหมายและการใช้ความสามารถนั้น ๆ

ค สิทธิเช่นชายในเรื่องกฎหมายว่าด้วยการเคลื่อนย้ายของบุคคล

๒ จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันต่อหลักความเท่าเทียมแห่งสถานะของสามีและภรรยา กล่าวโดยเฉพาะ คือ

ก หญิงจะมีสิทธิเช่นชายในการเลือกคู่ครองอย่างเสรี และในการที่จะสมรส โดยหญิงสมัครใจอย่างเสรีและเต็มที

ข หญิงจะมีสิทธิเท่าเทียมชายในระหว่างการสมรสและในการเลิกสมรส ในทุกกรณีประโยชน์ของลูกย่อมสำคัญที่สุด

ค บิดา มารดา ย่อมมีสิทธิและหน้าที่เท่ากันในเรื่องที่เกี่ยวกับลูก ประโยชน์ของลูกย่อมสำคัญที่สุดในทุกกรณี

๓ ต้องห้ามการสมรสในวัยเด็กและการหมั้นเด็กหญิงก่อนวัยสาว และจะต้องใช้มาตรการที่มีประสิทธิผล รวมทั้งการตรากฎหมายเพื่อกำหนดอายุขั้นต่ำของการสมรส และเพื่อบังคับให้จดทะเบียนสมรสในหอทะเบียนของทางการ

บทที่ ๗

ต้องยกเลิกบทบัญญัติทั้งหลายในประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งก่อให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อหญิง

บทที่ ๘

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสม รวมทั้งมาตรการทางกฎหมาย เพื่อรณรงค์ต่อต้านการค้าหญิงทุกแบบ และการขูดรีดจากการเป็นโสเภณีของหญิง

บทที่ ๙

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าเด็กหญิงและหญิง ไม่ว่าสมรสแล้วหรือไม่ จะมีสิทธิเท่าเทียมชายในการศึกษาทุกระดับ และกล่าวโดยเฉพาะ คือ

ก เจือจางเท่าเทียมกันในการเข้าและศึกษาในสถาบันการศึกษาทุกชนิด รวมทั้งมหาวิทยาลัย โรงเรียนอาชีวะ โรงเรียนเทคนิคและโรงเรียนวิชาชีพ

ข มีโอกาสเช่นเดียวกันในการเลือกหลักสูตร การสอนแบบเดียวกัน มีผู้สอนที่มีคุณสมบัติในมาตรฐานเดียวกัน และอาคารสถานที่ตลอดจนอุปกรณ์ของโรงเรียน จะต้องมีความเหมาะสมเหมือนกัน ทั้งนี้ไม่ว่าสถานศึกษานั้น ๆ จะเป็นสถาบันสหศึกษาหรือไม่

ค มีโอกาสเท่ากันที่จะได้รับการศึกษาและรับประโยชน์เพื่อการศึกษาอื่น ๆ

ง มีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเข้าโครงการศึกษาตลอดชีพ รวมทั้งโครงการศึกษาเพื่ออ่านออกเขียนได้ของผู้ใหญ่

จ ได้ข่าวสารเชิงการศึกษาที่ช่วยให้ครอบครัวมีอนามัยและความเป็นอยู่ดี

บทที่ ๑๐

จะต้องใช้มาตรการทุกอย่างที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าหญิงไม่ว่าจะสมรสแล้วหรือไม่ มีสิทธิเท่าเทียมชายในด้านเศรษฐกิจและสังคม และกล่าวเฉพาะ คือ

ก) สิทธิที่จะฝึกอาชีพ ทำงาน เลือกวิชาชีพและอาชีพโดยเสรี และก้าวหน้าในทางวิชาชีพและอาชีพโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าบนพื้นฐานของสถานะสมรสหรือพื้นฐานอื่น ๆ

ข) สิทธิที่จะได้ค่าจ้างเท่าเทียมชาย และได้รับการปฏิบัติเท่าเทียมเมื่อทำงานที่มีคุณค่าเท่ากัน

ค) สิทธิที่จะลาโดยได้รับค่าจ้าง สิทธิประโยชน์เพื่อเกษียณอายุ และให้มีบทบาทผู้ดูแลด้วยสวัสดิการยามว่างงาน เจ็บป่วย แก่เฒ่า หรือการไม่สามารถทำงานกรณีอื่น ๆ

ง) สิทธิรับเงินช่วยเหลือครอบครัวพื้นฐานเท่าเทียมชาย

๒ เพื่อที่จะปกป้องการเลือกปฏิบัติต่อหญิง เพราะการสมรสหรือการเป็นมารดาและเพื่อประกันสิทธิพึงสัมฤทธิ์ของหญิงที่จะทำงาน จะต้องใช้มาตรการป้องกันการไล่ออกในกรณีของการสมรสหรือการเป็นมารดา จัดให้มีการลาระหว่างเป็นมารดาโดยได้รับค่าจ้างและโดยมีการประกันว่าจะได้รับค่าจ้าง และโดยมีการประกันว่าจะได้กลับมาทำงานเดิม และจัดให้มีบริการทางสังคมที่จำเป็น รวมทั้งบริการเลี้ยงดูเด็ก

๓ มาตรการเพื่อคุ้มครองหญิงในการทำงานบางชนิด โดยเหตุเกี่ยวกับสภาพทางสรีระของหญิง ย่อมไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติ

บทที่ ๑๑

๑ หลักความเท่าเทียมกันของชายและหญิงนั้นจะต้องถือปฏิบัติในทุกรัฐโดยสอดคล้องกับหลักการต่างๆ ของกฎบัตรสหประชาชาติและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

๒ จึงขอให้รัฐบาล องค์การที่ไม่ใช่ของรัฐบาลและเอกชน ทำทุกประการที่ตนสามารถ เพื่อส่งเสริมการนำหลักการทั้งหลายที่มีอยู่ในปฏิญญานี้ไปใช้ปฏิบัติ

*****

ปฏิญญาว่าด้วยหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนและรัฐบาลแห่ง ภูมิภาคอาเซียน

(ที่ประชุมสามัญของสภาสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคเอเชีย ได้มีมติเอกฉันท์รับรอง
ปฏิญญานี้ เมื่อวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๖ ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย)

ด้วยแรงดลใจว่าประชาชนชาวเอเชียเป็นผู้ที่เคารพยกย่องชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งเป็น
การยอมรับว่าบุคคลทุกคนมีสิทธิขั้นพื้นฐานแห่งปัจเจกบุคคลและสิทธิรวมหมู่อันเป็นสิทธิซึ่งเป็น
หน้าที่ที่บุคคลอื่นและรัฐบาลต้องให้ความเคารพ

ด้วยความเห็นใจต่อความยากจน ความหิวโหย ความเจ็บปวด ความทุกข์ทรมาน และความ
สิ้นหวัง ซึ่งครอบงำประชาชนชาวเอเชียจำนวนหลายล้านคน

ด้วยความเข้าใจว่าสภาพไร้มนุษยธรรมเช่นนี้มิได้เป็นเรื่องของพรหมลิขิต มิได้เป็นสิ่งที่แก้ไข
ไม่ได้ แต่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะความไม่ตระหนักรู้ หรือการปฏิเสธที่จะให้ความเคารพต่อสิทธิ
แห่งปัจเจกบุคคลและสิทธิรวมหมู่ของประชาชนชาวเอเชีย และ

ด้วยความเชื่อว่า สภาพเหล่านี้คือสิ่งที่กีดกันและเหนี่ยวรั้งการเปลี่ยนแปลงของสถาบันทาง
สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง ที่ดูแลชีวิตและศักดิ์ศรีของมนุษย์ และเหนี่ยวรั้งการ
พัฒนาของประชาชนชาวเอเชีย

ด้วยความเสียใจว่า รัฐบาลของหลายประเทศในเอเชียมิได้ให้สัตยาบันแก่บรรดากติกา
ระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและพิธีสารที่เกี่ยวข้อง และได้จัดให้มีกลไกอันมีประสิทธิภาพ
เพื่อดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกติกาและพิธีสารเหล่านั้น

ดังนั้น สภาสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคเอเชีย จึงรับรองปฏิญญาว่าด้วยหน้าที่ขั้นพื้นฐานของ
ประชาชนและรัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียนฉบับนี้ และขอเรียกร้องบรรดารัฐบาลและประชาชนทั้ง
มวลในภูมิภาค ให้กำหนดหน้าที่เหล่านี้ไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายของประเทศตน ทั้งให้
ปฏิบัติตามและใช้บังคับรัฐธรรมนูญและกฎหมายนั้นอย่างจริงจังทันที

มาตรา ๑ หลักการพื้นฐาน

๑ เป็นหน้าที่ของทุกรัฐบาลที่จะต้องให้หลักประกันและคุ้มครองสิทธิพื้นฐานของบุคคลทุกคน
ในการมีชีวิตมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดี ความปลอดภัย ศักดิ์ศรี เอกสิทธิ์ เสรีภาพ ความจริง
กระบวนการอันชอบธรรมแห่งกฎหมายและความยุติธรรม และให้หลักประกันและคุ้มครองสิทธิ
ของประชาชนในการดำรงอยู่ อธิปไตย อิสระภาพ การกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง และการพัฒนา
อย่างอิสระทางวัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจและการเมือง

๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหน้าที่ของทุกรัฐบาลที่จะต้องให้ความเคารพ ส่งเสริม บังคับใช้ ประกัน รักษาและคุ้มครองตลอดเวลาในเสรีภาพและสิทธิขั้นมูลฐานดังต่อไปนี้ของประชาชน และจะต้องให้การรับรองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวนี้ โดยบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งชาติใน ลักษณะที่มีอาจจะถูกทำให้เสียไป หรือถูกจำกัดตัดทอนโดยกฎหมายอื่น หรือการกระทำของฝ่าย บริหาร

๒.๐๑ สิทธิในชีวิต เสรีภาพและความปลอดภัยของบุคคล

๒.๐๒ สิทธิในการปลอดภัยจากการทรมาน การปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างทารุณโหดร้าย ไร้มนุษยธรรมและเลวทราม

๒.๐๓ สิทธิในความคุ้มครองที่เท่าเทียมกันตามกฎหมาย ความเสมอภาคตามกฎหมายและ สิทธิได้รับการพิจารณาคดีโดยศาลที่เป็นอิสระและยุติธรรม

๒.๐๔ สิทธิในการที่จะไม่ถูกจับกุม คุมขัง เนรเทศ คั่นหรือยึดโดยปราศจากอำนาจตาม กฎหมาย

๒.๐๕ สิทธิในการมีเสรีภาพที่จะย้ายที่อยู่และตั้งถิ่นฐาน

๒.๐๖ สิทธิในการมีเสรีภาพทางความคิด ความสำนึกทางมโนธรรมและการนับถือศาสนา

๒.๐๗ สิทธิในการมีเสรีภาพทางความคิดเห็นและแสดงออก

๒.๐๘ สิทธิในการมีเสรีภาพที่จะชุมนุมและรวมตัวเป็นสมาคม และสิทธิเสรีภาพอื่นๆของ ปัจเจกชนและของประชาชนตามที่ระบุไว้ในปฏิญญาว่าด้วยหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนและ รัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียน

- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิ ทางการเมือง และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม

- ปฏิญญาทศวรรษของสมัชชาใหญ่สหประชาชาติว่าด้วยสิทธิมนุษยธรรมแต่ละเรื่อง เป็นต้น ว่า สิทธิของประชาชนในการกำหนดวิถีชีวิตของตนเอง สิทธิของสตรี ของเด็ก ของคนพิการและ ของผู้ลี้ภัย เสรีภาพในการปลอดภัยจากการถูกทำลายเผ่าพันธุ์ เสรีภาพในการปลอดภัยจาก การถูกเลือกปฏิบัติตามเชื้อชาติ และเสรีภาพในการปลอดภัยจากการทรมาน

- ปฏิญญาและแผนปฏิบัติการเพื่อการสร้างระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศแนวทางใหม่ และกฎบัตรแห่งสิทธิและหน้าที่ทางเศรษฐกิจของรัฐ

- กฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ รวมทั้งพิธีการของอนุสัญญาเจนีวา ปี ๑๙๔๙

- อนุสัญญาองค์การแรงงานระหว่างประเทศ โดยเฉพาะที่ว่าด้วยสิทธิของคนงานในการจัดตั้ง องค์กรของตนเองและการต่อรองรวมหมู่

- ธรรมนูญแห่งสิทธิอันปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งชาติและกฎหมายอื่นรวมทั้งกฎหมายจารีต ประเพณี ในกรณีที่มีสิทธิเช่นนั้นมิชอบเขตกว้างกว่าสิทธิพื้นฐานที่ได้รับการรับรองในเอกสาร ระหว่างประเทศ และ

- ปฏิญญาฉบับนี้

นอกจากนั้นยังเป็นหน้าที่ของทุกรัฐบาลที่จะต้องให้สัตยาบัน กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมทั้งพิธีสารที่เกี่ยวข้องของสหประชาชาติ

๓ เป็นหน้าที่ของปัจเจกบุคคลและประชาชนทั้งมวลที่จะต้องใช้สิทธิและเสรีภาพด้วยเจตนา-
 รมย์แห่งความเป็นปึกแผ่นของมนุษยชาติ โดยให้ความเคารพและปกป้องสิทธิและเสรีภาพของผู้
 อื่น นอกจากนั้นยังเป็นหน้าที่ของปัจเจกบุคคลและประชาชนทั้งมวลที่จะต้องยืนยัน ปกป้องและ
 ค้ำครองอธิปไตยของตน รักษาและเพิ่มพูนวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของตน พัฒนาและใช้ความ
 สามารถพิเศษ ความสามารถและทรัพยากรในชาติเพื่อสร้างสรรค์สังคม ให้ความเคารพและ
 ปฏิบัติตามกฎหมายที่สอดคล้องกับปฏิญญานี้ และปรณามและต่อต้านความพยายามที่จะ
 ละเมิดสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของตน

๔ ข้อกำหนดเรื่องหน้าที่ในปฏิญญานี้ไม่เป็นการขัดขวางความมีอยู่ของหน้าที่ประการอื่นๆ

มาตรา ๒ สันติภาพ

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลทุกรัฐบาลและประชาชนทั้งปวง ที่จะต้องต่อสู้อย่างแข็งขันและต่อ
 เนื่องเพื่อสันติภาพ โดยที่ความไม่เป็นธรรมในสังคมมักจะนำมาซึ่งการทำลายสันติสุข ทั้งภายใน
 และภายนอกประเทศ รัฐบาลทุกรัฐบาลจึงมีหน้าที่ต้องส่งเสริมและขยายความเป็นธรรมในสังคม
 ทั้งภายในประเทศของตนและระหว่างประเทศ ในขณะที่ต้องตระหนักเช่นนั้น โดยเงื่อนไขใน
 ปัจจุบันทุกประเทศมีสิทธิในการเตรียมการเพื่อป้องกันตนเองจากการรุกราน แม้กระนั้นก็ตาม
 รัฐบาลก็ยังคงมีหน้าที่ละเว้นจากการสะสมกำลังทางทหารอันเกินควร ในยามสงบค่าใช้จ่ายทาง
 ทหารจะต้องไม่มากเกินไปกว่าค่าใช้จ่ายทางด้านการศึกษาหรืออนามัย

๒ เป็นหน้าที่ของทุกรัฐบาลที่จะต้องพยายามทำให้ทวีปเอเชียเป็นภูมิภาคแห่งสันติภาพและ
 ความเป็นกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกรัฐบาลมีหน้าที่ละเว้นการให้ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับ
 กลุ่มอำนาจใด ๆ ขจัดการพิพาททางทหารกับมหาอำนาจต่างประเทศ ละเว้นจากการผจญภัย
 ทางด้านการทหารไม่อนุญาตให้ฐานทัพต่างชาติเข้ามาตั้งในดินแดนของตน ละเว้นการพัฒนา
 การเก็บสะสมหรือการใช้อาวุธนิวเคลียร์ อาวุธทางชีววิทยาหรือทางเคมี และห้ามมิให้เรือรบของ
 มหาอำนาจต่างชาติใช้ช่องทางเดินเรือในเขตมหาสมุทรและทะเลของตน

๓ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลทุกรัฐบาลและประชาชนทั้งปวง ที่จะต้องเพียรพยายามให้มีการลด
 อาวุธโดยทั่วไปและสิ้นเชิง

มาตรา ๓ การพัฒนาโดยอิสระ

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้หลักประกันว่าพัฒนาการทางการเมือง เศรษฐกิจและ
 วัฒนธรรมของประชาชนจะเป็นไปโดยอิสระเป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหน้าที่ของ
 รัฐบาลที่จะต้องดำเนินการให้ได้รับประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรภายในประเทศอย่างดีที่สุดและ

ยุติธรรม ทั้งนี้โดยการใช้และพัฒนาเทคโนโลยีพื้นเมืองหรือต่างประเทศ เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของประชาชนและเพื่อประกันให้มีการปรับปรุงคุณภาพของชีวิตของประชาชน ให้เป็นไปตามเป้าหมายและวิธีการที่ประชาชนเลือกหรือยอมรับเอาอย่างเสรีด้วยตนเอง

๒ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดการควบคุมหรือครอบงำประเทศชาติในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมจากต่างชาติทุกรูปแบบ รวมทั้งผลที่ตามมาทุกประการ และก็เช่นเดียวกัน เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดการครอบงำทางเศรษฐกิจจากกลุ่มผูกขาด หรือกลุ่มร่วมหลายกิจการ ไม่ว่าจะเป็นของเอกชนหรือของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้อง

ก ควบคุมกิจการของบริษัทข้ามชาติของนักลงทุนอื่นๆ ทั้งชาวต่างชาติและคนในประเทศ เพื่อป้องกันการขูดรีดประชาชนและเพื่อประกันว่ากิจกรรมเหล่านั้นจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศชาติและช่วยในการกระจายความมั่งคั่งและรายได้ในหมู่ชนชั้นต่างๆ ในสังคมอย่างยุติธรรม

ข ปฏิเสธความช่วยเหลือหรือเงินกู้ทุกรูปแบบ ที่จะทำให้อธิปไตยแห่งชาติต้องเสื่อมเสียไป ต้องพึ่งพาแต่เงินทุนจากต่างประเทศหรือทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม หรือทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้น

ค จัดให้อุตสาหกรรมทางยุทธศาสตร์หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการบรรลุถึงแผนการและเป้าหมายของการพัฒนาประเทศชาติ อย่างเช่นการผลิตพลังงาน การโทรคมนาคมและการขนส่งมวลชน อยู่ภายใต้การควบคุมทางสังคม

๓ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลและของประชาชนที่จะจัดการและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของประเทศอย่างเหมาะสม เพื่อสงวนรักษาไว้ให้อนุชนรุ่นหลังที่จะป้องกันมิให้สภาพสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศเสื่อมทรามลง ที่จะป้องกันการผูกขาดพันธุ์พืชและสัตว์และที่จะสงวนรักษาและดูแลพันธุ์พื้นเมือง

๔ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะจัดความคิดถือพรกถือพวก เลือกที่รักมักที่ชัง การฉ้อราษฎร์บังหลวงและความสูญเสียเปล่าในชีวิตส่วนรวม และเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะต้องดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายและสมถะ และทำตนเป็นแบบอย่างของความไม่ลำเอียง ความซื่อสัตย์และการรับใช้ประชาชน

๕ เป็นหน้าที่ของบุคคลทุกคนที่จะต้องงดเว้นจากการใช้ยาเสพติดอย่างฟุ่มเฟือยสุรุ่ยสุร่ายหรือโอ้อวด และการอวดมั่งมีทรัพย์สินและอำนาจ

มาตรา ๔ การเข้ามีส่วนร่วมของประชาชน

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้องเคารพและส่งเสริมสิทธิของประชาชนในการเข้ามีส่วนร่วมอย่างเสรีโดยตรงในการตัดสินใจทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจในทุกระดับที่จะประกันให้ประชาชนได้รับข้อมูลอันจำเป็นเพื่อการตัดสินใจที่พร้อมด้วยข้อมูล และที่จะส่งเสริมให้มีการรวมตัวกันก่อตั้งองค์กรหรือกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนในส่วนพื้นฐาน ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคและระดับชาติ และเคารพต่อสิทธิการปกครองตนเองดังกล่าว มากกว่าที่จะก่อตั้งหรือสนับสนุนองค์กรของรัฐบาลเอง รัฐบาลจะต้องไม่บังคับประชาชน ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม ให้จำต้องเข้าร่วมในองค์กรใดๆ

๒ ประชาชนควรจะใช้ความวิริยะอุตสาหะอย่างเต็มที่ในการเข้ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง และในการกำหนดและดำเนินการในการจัดอันดับความสำคัญของแผนการ กำหนดการและโครงการของท้องถิ่นของภูมิภาคและของชาติ แต่ขณะเดียวกันการเข้ามีส่วนร่วมนั้นจะต้องเป็นไปโดยสมัครใจ ปราศจากการบีบบังคับหรือข่มขู่จากเจ้าหน้าที่รัฐบาล

มาตรา ๕ ความเป็นธรรมในสังคม

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้องประกันให้มาตรฐานการครองชีพขั้นต่ำของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ดีตามสมควร ลดช่องว่างที่กลุ่มชนซึ่งแตกต่างกันทางเศรษฐกิจและสังคมจะได้รับสินค้าและบริการ และที่จะกระจายความมั่งคั่ง อำนาจและโอกาสให้เท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ เพศ ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ความคิดทางการเมือง ฐานะทางเศรษฐกิจ หรือสังคมหรือแหล่งกำเนิดเผ่าพันธุ์

๒ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้องให้การอุดหนุนจนเจืออย่างพอเพียงแก่ครอบครัวซึ่งต้องสูญเสียผู้หาเลี้ยงครอบครัวเพราะถึงแก่ชีวิต พิการ ถูกคุมขัง หรือเพราะเหตุอื่นใดในทำนองเดียวกัน หรือแก่ครอบครัวซึ่งหัวหน้าครอบครัวไม่อาจทำงานทำทุกอย่างที่ได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้ว

๓ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้องดำเนินนโยบายขจัดความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท และระหว่างภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายเหล่านั้นจะต้องประกันให้มีบริการพื้นฐานทางสังคม ให้มีอาหารและโภชนาการอย่างเพียงพอ ให้มีน้ำดื่มที่ปลอดภัย มีอากาศบริสุทธิ์ มีการดูแลสุขภาพ มีการศึกษาภาคบังคับที่ไม่เก็บค่าเล่าเรียนอย่างน้อยถึงระดับมัธยมศึกษา และให้การศึกษาแก่ผู้ใหญ่ในเรื่องสุขภาพ อนามัย การวางแผนครอบครัว และการฝึกอาชีพโดยสมัครใจ ให้มีที่อยู่อาศัยอย่างเพียงพอ มีถนนและการขนส่งมวลชนไปถึง และมีเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมทั่วทั้งประเทศ

๔ ในด้านการเกษตร เป็นหน้าที่ของรัฐบาลโดยการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในอันที่จะต้องดำเนินการให้มีการใช้ที่ดินและใช้มาตรการอนุรักษ์ที่ดินอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม ป้องกันการทำลายผลผลิตจากที่ดิน การนำเข้าและการขายวัตถุดิบทางการเกษตร ซึ่งทราบว่าเป็นอันตรายต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนค้ำจุนการกระจายที่ดินไปสู่ชาวไร่ชาวนาหรือสหกรณ์การเกษตรอย่างเป็นธรรม ป้องกันการรวบรวมสิทธิ์และการควบคุมที่ดิน ป้องกันการแย่งชิงที่ดิน ประกันราคาขั้นต่ำของผลผลิตทางการเกษตร และกำหนดเพดานราคาวัตถุดิบทางการเกษตร ให้ความช่วยเหลือทางด้านเทคนิคแก่ชาวไร่ชาวนาโดยไม่คิดมูลค่า หรือคิดในอัตราต่ำที่สุด จัดให้มีและดำรงไว้ซึ่งระบบการตลาดที่มีประสิทธิภาพสำหรับผลการผลิตทางการเกษตร และช่วยเหลืออุปถัมภ์การรวมตัวกันโดยสมัครใจเป็นสมาคมหรือสถาบันอิสระ ซึ่งจะช่วยทำให้ชาวไร่ชาวนาได้ใช้พลังความสามัคคีก่อให้เกิดรายได้จากที่ดินที่เพาะปลูกอย่างพอเพียง

๕ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลเช่นกันที่จะต้องดูแลไม่ให้เกิดดินสาธารณะ โดยเฉพาะที่ดินที่มีการตั้งรกรากแล้ว ตกไปอยู่ภายใต้การใช้ประโยชน์ หรือการควบคุมของบรรษัทหรือผู้ลงทุนต่างชาติหรือกิจการที่มีลักษณะเป็นกลุ่มผูกขาดหรือกลุ่มร่วมหลายกิจการไม่ว่าจะเป็นของเอกชนหรือของรัฐ และจะต้องแบ่งสรรที่ดินรกร้างของสาธารณะไปสู่ชาวนาที่ยากจน ผู้ไม่มีที่ดินทำกิน เกษตรกรหรือสหกรณ์ของชาวนาและเกษตรกรเช่นว่านี้

๖ (ก) เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะต้องเคารพในศักดิ์ศรีของแรงงานและการบริการทุกชนิดของแรงงานและลูกจ้างทั้งในภาคมหาชนและภาคเอกชน และก็เป็นหน้าที่ของรัฐบาลด้วยเช่นกันที่จะต้องให้การรับรองในศักดิ์ศรีดังกล่าว และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของแรงงานและลูกจ้าง โดยให้โอกาสในการยกระดับทักษะ และให้ประกันในการที่แรงงานและลูกจ้างจะได้มีส่วนร่วมในการจัดการของวิสาหกิจที่ตนทำงานอยู่ และมีส่วนเข้าร่วมในคณะกรรมการลูกจ้าง คณะกรรมการศาลและองค์การอนุญาตตลาดการ และจัดให้มีการทดแทนความเสียหายอันเนื่องมาจากการทำงานหรือความพิการ การว่างงาน และทุนสำรองเลี้ยงชีพและบำนาญ

(ข) เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องเคารพสิทธิของแรงงานและลูกจ้างไม่ว่าในกรณีใดๆ ในอันที่จะให้มีองค์กรของตนอย่างเสรี และมีอำนาจการเจรจาต่อรองร่วมกัน และกระทำกิจกรรมที่เห็นพ้องกันในการช่วยเหลือและการปกป้องคุ้มครองร่วมกัน

(ค) เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องส่งเสริมการก่อตั้งสหภาพแรงงานที่ตั้งขึ้นโดยสมัครใจและเป็นประชาธิปไตยที่จะต้องยอมรับในสิทธิของสหภาพแรงงานในอันที่จะติดต่อมีความสัมพันธ์กับสหภาพแรงงานในระดับระหว่างประเทศโดยทั่วไป ที่จะต้องยอมรับในสิทธิของแรงงานที่จะมีการเรียกร้องในการอุตสาหกรรม รวมทั้งสิทธินัดหยุดงาน และที่จะต้องให้ความคุ้มครองอย่างเต็มที่แก่ผู้นำแรงงาน สมาชิกสหภาพ ผู้จัดตั้ง และบุคคลที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมด้านแรงงาน จากการก่อกวนขู่เข็ญคุกคาม การใช้ความรุนแรงหรือการจับกุมโดยพลการ หรือการคุมขังโดยการไม่กำหนดเวลาหรืออย่างยืดเยื้อ

(ง) เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะดำเนินการออกและบังคับใช้กฎหมายพิเศษเพื่อประโยชน์แก่ลูกจ้างในบ้านเรือนให้ได้รับและมีสิทธิผลประโยชน์เช่นเดียวกันกับคนงานที่ทำงานอุตสาหกรรม (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องค่าแรง ความมั่นคงในการจ้างงาน ชั่วโมงการทำงาน ผลประโยชน์ในเรื่องหลักประกันทางสังคม และการลาคลอดบุตร เป็นต้น) การคุ้มครองโดยเฉพาะจะต้องมีเพียงพอสำหรับลูกจ้างสตรีเพื่อเป็นประกันว่าจะไม่มีการข่มเหงรังแกทางเพศ

๗ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดตั้งและธำรงรักษาระบบการบริการทางสุขภาพอนามัยที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมเอาระบบการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐาน การมีองค์การกระจายข่าวอย่างมีประสิทธิภาพในเรื่องอาหารและยา การจัดการนำเข้าและใช้ยาอันตรายหรือที่ไร้ประโยชน์ การทำให้คำรักษาพยาบาลอยู่ในระดับที่ประชาชนผู้มีฐานะปานกลางสามารถใช้บริการได้ การจัดและป้องกันการควบคุมอุตสาหกรรมอาหารและยาของประเทศโดยชาวต่างชาติหรือโดยกิจการภายในประเทศที่มีลักษณะผูกขาด การป้องกันมิให้มีการสร้างวัฒนธรรมทางอาหาร อย่างเดียวกัน และการสกัดกั้นมิให้มีการนำเข้าหรือผลิตและจำหน่ายอาหารที่ไม่มีคุณภาพทางโภชนาการหรือมีคุณภาพต่ำ การธำรงรักษาและการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพสำหรับโครงการพัฒนาและกระจายกำลังเจ้าหน้าที่ในด้านสาธารณสุขและส่งเสริมการวิจัยที่เหมาะสมในปัญหาสุขภาพอนามัยที่คุกคามประเทศชาติ

๘ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องยึดถือและดำเนินการตามแผนและโครงการพัฒนาซึ่งก่อให้เกิดโอกาสในการมีรายได้ การจ้างงานและสิ่งอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิตในเขตชนบทให้เท่าเทียมกับในเขตเมืองเพื่อสกัดกั้นมิให้มีการรวมตัวของประชากรอยู่ในตัวเมืองมากเกินไป และมีให้มีการไหลบ่าของประชากรจากชนบทสู่ศูนย์กลางตัวเมืองอีกต่อไป ในส่วนที่เกี่ยวกับชุมชนของคนยากจนในตัวเมืองและชนบทนั้น เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้การยอมรับและเคารพในสิทธิของเขาเหล่านั้นจะรวมตัวจัดตั้งกันขึ้นโดยเสรีเพื่อต่อต้านการถูกขับไล่ออกจากบ้านโดยมิเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนับเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องไม่ขับไล่หรือทำลายที่อยู่อาศัยของพวกเขาด้วยวัตถุประสงค์เพียงเพื่อหรือวัตถุประสงค์หลักเพื่อการทำให้สถานทีนั้นสวยงาม หรือเพื่อจัดให้มีเครื่องอำนวยความสะดวกหรือสิ่งก่อสร้างสำหรับนักท่องเที่ยว บริษัทข้ามชาติหรือกลุ่มผู้ผูกขาดในประเทศ หรือดำเนินการตามแผนหรือโครงการซึ่งส่งเสริมผลประโยชน์ของผู้ที่ร่ำรวยและผู้ที่มีความเป็นอยู่ดีกว่า ในกรณีที่จะมีการโยกย้ายชุมชนของคนยากจนโดยเหตุผลที่ชอบธรรม เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องปรึกษาหารือกับชุมชนที่จะถูกโยกย้ายเสียก่อน โดยแจ้งให้พวกเขาทราบถึงเหตุผลของการโยกย้ายพิจารณาโดยสุจริตใจถึงแผนการทดแทนอื่น ๆ ที่พวกเขาอาจเสนอแนะและยินยอมให้พวกเขาเข้ามีส่วนร่วมในการวางแผนและการวางกำหนดเวลาโยกย้ายโดยชอบด้วยเหตุผลทั้งปวง เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดหาสถานที่ทำเลใหม่ซึ่งทำให้พวกเขาสามารถมีโอกาสในการหารายได้ การจ้างงานและการบริการทางสังคม เช่น น้ำ อาหาร โรงเรียน พลังงาน และการคมนาคม ซึ่งอย่างน้อยที่สุดต้องมีคุณภาพ ปริมาณ และราคาเท่าเทียมกับที่มีอยู่ในทำเลสถานที่เดิม

๙ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะปกป้องศักดิ์ศรี สภาพความเป็นบุคคลและสัญชาติของสตรีทั้งที่เป็นโสดหรือสมรสแล้ว ป้องกันจากการถูกกดขี่เอารัดเอาเปรียบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะที่เป็นวัตถุประสงค์และให้หลักประกันว่าสตรีจะได้รับส่วนในผลพวงของการพัฒนาเสมอภาคกับบุรุษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้หลักประกันว่าสตรีมีสิทธิเท่าเทียมกับบุรุษในการสืบมรดก ป้องกันการกีดกันสตรีในการใช้สิทธิของพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ในการประกอบอาชีพของตนและในสภาพการจ้างแรงงานและโอกาสในการเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง และให้มีสิทธิลาหยุดเพื่อการคลอดบุตรและการคุ้มครองในรูปแบบอื่นๆ สำหรับมารดาที่ทำงาน และจัดให้มีศูนย์เลี้ยงดูเด็กอย่างเพียงพอเพื่อการนั้น

๑๐ เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้องให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่เด็ก โดยกำหนดหลักประกันพิเศษและการดูแลทั้งก่อนและภายหลังการเกิด ให้หลักประกันสิทธิของเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กกำพร้าและเด็กที่ครอบครัวแตกแยกหรือยากจนหรือเสียเปรียบ ในการที่จะพัฒนาความสามารถดั้งเดิมของตนโดยอย่างเสรี เพื่อเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองผู้มีความรับผิดชอบและมีวุฒิภาวะของประเทศและของโลก มีความสำนึกและตระหนักในหน้าที่และสิทธิของตน นอกจากนี้ยังเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการรับรองสิทธิและหน้าที่เบื้องต้นของบิดามารดาในการชี้แนะและให้การศึกษาแก่บุตร เป็นหน้าที่ของรัฐบาลเช่นกันในการคุ้มครองเด็กจากการละทิ้งทุกรูปแบบ การทารุณกรรมและการกดขี่เอารัดเอาเปรียบโดยเฉพาะอย่างยิ่งการจ้างแรงงานที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพทางร่างกายจิตใจและศีลธรรม

๑๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้การช่วยเหลือแก่ผู้พิการทางร่างกายและทางสมอง เพื่อให้มีชีวิตปกติเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ได้เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนของตน ให้การเยียวยารักษาและการปฏิบัติทางการแพทย์อย่างดีที่สุด จัดให้มีสิ่งพิเศษต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของคนพิการ ทำการป้องกันการละทิ้ง การทารุณกรรมหรือการเอารัดเอาเปรียบบุคคลผู้พิการทุกรูปแบบ และทำการปรึกษารื้อกับองค์การของผู้พิการในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้พิการ

๑๒ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุเพื่อให้มีชีวิตปกติเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อที่จะได้เป็นส่วนหนึ่งของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนของตน จัดหาบรรดาเครื่องอำนวยความสะดวก การดูแลสิ่งที่ต้องการทั้งปวงแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งเงินบำนาญและหลักประกัน และป้องกันการละทิ้ง การทารุณกรรม และการเอารัดเอาเปรียบผู้สูงอายุทุกรูปแบบ

มาตรา ๖ การศึกษา

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลในการจัดระบบการศึกษา ที่ให้การศึกษาอันมีคุณภาพสูงที่สุดเท่าที่พึงทำได้แก่ประชาชนทุกคนโดยเสมอภาค และตอบสนองความต้องการของสังคม กระตุ้นความคิดวิเคราะห์และการสร้างสรรค์ส่งเสริมวัฒนธรรมที่เป็นวิทยาศาสตร์ ปลูกฝังความเคารพในสิทธิมนุษยชน ความจงรักภักดีต่อประชาชนและประเทศชาติ เคารพประเพณีของชาติและหนุนช่วยการพัฒนาชาติและสิ่งดีงามของส่วนรวม

๒ ยังเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องไม่ใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการโฆษณาชวนเชื่อ และต้องให้หลักประกันว่าคณาจารย์และนักศึกษาของบรรดาสถาบันอุดมศึกษามีการปกครองตนเอง และเสรีภาพทางวิชาการอย่างเต็มที่ ปลอดภัยจากการสอดส่องหรือคุกคามจากตำรวจหรือทหาร โดยการมีส่วนร่วมในการจัดการและการกำหนดนโยบายทางการศึกษา และมีสิทธิโดยสมบูรณ์ในการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถาบันและกิจการสาธารณะ

๓ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลเช่นเดียวกันในการป้องกันการจัดการ การควบคุม หรือการครอบงำ ระบบการศึกษาและการค้นคว้าวิจัยจากต่างชาติ

๔ เป็นหน้าที่ของประชาชนที่จะใช้ประโยชน์จากระบบการศึกษาของชาติอย่างเต็มที่ เท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อค้นหาและพัฒนาความสามารถพื้นเมือง และที่จะให้การศึกษาแก่ตนเองต่อไป ภายหลังจากจบการศึกษาแบบทางการ และเข้ามีส่วนร่วมในทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองของชุมชนของตนเองและของประเทศ โดยใช้ความชำนาญ ความสามารถ และความคิด วิเคราะห์และสร้างสรรค์ เพื่อการส่งเสริมและความจำเป็นแห่งสิทธิของทุกคนและเพื่อความผาสุกแห่งชาติ

มาตรา ๗ สื่อสารมวลชน

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะประกันเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ สถานีวิทยุและโทรทัศน์ และสื่อสารมวลชนอื่นๆ ในการรวบรวมและจัดพิมพ์ข่าวอันเป็นที่สนใจของสาธารณชน รวมทั้งทัศนะ และความคิดเห็นต่อเรื่องนั้นๆ และป้องกันการควบคุมสื่อมวลชนใดๆ โดยผลประโยชน์ต่างชาติ หรือการผูกขาดสื่อมวลชนดังกล่าวโดยเอกชนผู้หนึ่งผู้ใดหรือกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง

๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งของรัฐบาลที่จะต้องปกป้องรักษาสิทธิของนักประพันธ์ ศิลปิน นักหนังสือพิมพ์และนักเขียน

ก ในการมีเสรีภาพจากการคุมขัง หรือการคุกคามในรูปแบบอื่นๆ อันเนื่องมาจากการที่ได้ใช้สิทธิในการแสดงความคิดเห็น

ข ในการมีเสรีภาพในการเคลื่อนไหว

ค ในการที่จะได้รับข่าวสารข้อมูล

ง ในการคุ้มครองแหล่งข้อมูลของตน

จ ในการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการและการกำหนดนโยบายของกองบรรณาธิการในสื่อมวลชนที่ตนสังกัดอยู่

ฉ ในกรณีที่รัฐบาลเป็นเจ้าของสื่อมวลชนอันใดอันหนึ่ง รัฐบาลก็ต้องให้หลักประกัน ในความเป็นอิสระโดยการจัดตั้งคณะกรรมการบริหารที่เป็นอิสระและเป็นกลาง ซึ่งประกอบด้วยบุคคลอันเป็นที่เคารพยกย่อง มีความคิดอิสระและเป็นตัวแทนจากส่วนหรือองค์การที่หลากหลายของสังคม รวมทั้งพรรคการเมืองฝ่ายค้านด้วย

๓ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลด้วยเช่นกันในอันที่จะคุ้มครองสาธารณชนจากการโฆษณาหรือการกล่าวหาที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิดเป็นอันตรายหรือหลอกลวง

๔ เป็นหน้าที่ของนักประพันธ์ ศิลปิน นักหนังสือพิมพ์และนักเขียน ที่จะใช้สิทธิและเสรีภาพของตนด้วยความรับผิดชอบ เคารพสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ละเว้นการทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง เว้นแต่มีความจำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ และละเว้นการโฆษณาชวนเชื่อ การสนับสนุนหรือการยุยงทั้งปวงอันจะก่อให้เกิดสงครามหรือการเลือกปฏิบัติระหว่างชาติ เชื้อชาติ หรือศาสนา ความเกลียดชัง ความเป็นศัตรูและการใช้ความรุนแรง

๕ เมื่อใดก็ตามที่ข่าวสารข้อมูลที่มุ่งแสวงหาถูกปิดบัง หรือการตีพิมพ์สิ่งนั้นถูกห้ามโดยเหตุผลว่าการเปิดเผยสิ่งดังกล่าวจะเป็นอันตรายต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของชาติ ให้เป็นสิทธิของฝ่ายที่ถูกปิดบังหรือถูกห้ามที่จะนำเรื่องไปสู่ศาล ในกรณีเช่นนี้ให้ภาระในการพิสูจน์เหตุผลดังกล่าวตกอยู่กับรัฐบาล

มาตรา ๘ ชนกลุ่มน้อย

๑ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้ความรับรองว่าสมาชิกของชนกลุ่มน้อยมีสิทธิเช่นเดียวกับพลเมืองทั้งหลาย รวมทั้งสิทธิเสมอภาคในการมีส่วนร่วมในชีวิตสาธารณะ และจะต้องดำเนินการเพื่อให้หลักประกันในความเสมอภาคดังกล่าว ในกรณีที่มีความเสมอภาคได้ถูกปฏิเสธในอดีต เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องจัดให้มีผู้แทนพิเศษของชนกลุ่มน้อยเพื่อที่จะให้เกิดความเสมอภาคอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องให้เกิดการเคารพสิทธิของประชาชนดังกล่าว ที่จะรักษาเอกลักษณ์ ประเพณี ภาษา ฆราวาสทางวัฒนธรรมและจารีตประเพณี และทำให้มีการคุ้มครองเขตการปกครองที่สืบทอดกันมาของชนกลุ่มน้อย จัดให้มีบรรดาการดูแลและสิ่งอำนวยความสะดวกในการพัฒนาตามความต้องการของชุมชนนั้น โดยรัฐบาลจะต้องเคารพในสิทธิอัตวิญฉัยของเขาในส่วนของที่เกี่ยวข้องกับวิธีการและขอบข่ายของความสัมพันธ์กับสังคมที่ใหญ่กว่า ในทางกลับกันเป็นหน้าที่ของชนกลุ่มน้อยที่จะใช้สิทธิของตนโดยเคารพในผลประโยชน์อันชอบธรรมส่วนรวมของชาติ เคารพบูรณภาพแห่งดินแดนและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมืองของชาติ

๒ นอกเหนือจากนั้นยังเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะทบทวนนโยบายอันเกี่ยวกับที่ดินด้วยทัศนคติที่ได้รับคืนมาซึ่งที่ดินอันสืบทอดมาจากบรรพบุรุษอันเป็นของชนกลุ่มน้อยตามเผ่าพันธุ์ ทั้งนี้โดยระลึกอยู่เสมอถึงความเปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นในชุมชนนั้นๆ ปฏิญญาว่าด้วยหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนและรัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียน

มาตรา ๙ กองทัพ

๑ เป็นหน้าที่ของกองทัพที่จะธำรงความจงรักภักดีตลอดเวลาและในทุกสถานที่ต่อประชาชน เคารพกฎหมายและขึ้นต่ออำนาจสูงสุดของฝ่ายพลเรือน

๒ เหนือขึ้นไปจากการมีหน้าที่เชื่อฟังคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ยังเป็นหน้าที่ของกองทัพที่จะปกป้องรักษาอธิปไตย ความปลอดภัยและสวัสดิภาพของประชาชน

๓ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของกองทัพ

(ก) ที่จะต้องเคารพในสิทธิของบุคคลและประชาชนทุกคนตามปฏิญญานี้โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติเนื่องจากเชื้อชาติ เพศ ภาษา วัฒนธรรม ศาสนา ความคิดทางการเมือง สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมหรือชาติกำหนด และ

(ข) ที่จะยอมรับเจตจำนงของมหาชนในเรื่องนโยบายของชาติ และละเว้นจากการบังคับให้ประชาชนยอมรับทัศนคติและความคิดเห็นของตน

๔ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลและผู้นำพลเรือน ที่จะต้องจำกัดบทบาทและอิทธิพลของบุคลากรฝ่ายทหารและกึ่งทหารโดยเคร่งครัด เพื่อให้ทำหน้าที่เฉพาะเพื่อป้องกันประเทศอย่างมีประสิทธิภาพจากการรุกราน และห้ามบุคลากรดังกล่าวเข้าปฏิบัติหน้าที่สาธารณะซึ่งโดยสภาพเป็นหน้าที่ของพลเรือน

มาตรา ๑๐ ทารุณกรรมและการกระทำอื่นในทำนองเดียวกัน

๑ ไม่ว่าในกรณีใดๆ ให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องละเว้นจากการเกี่ยวข้องหรืออนุญาตให้มีการทารุณกรรม การปฏิบัติหน้าที่หรือการลงโทษอย่างโหดร้ายและต่ำทราม การทำให้บุคคลหายสาบสูญโดยไม่มีคำอธิบายและการลงโทษที่นอกเหนืออำนาจกฎหมาย และจะต้องดำเนินการในอันที่จะขจัดการปฏิบัติต่างๆดังกล่าวโดยบุคคลอื่นๆ

๒ โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะขจัดโอกาสและสิ่งจูงใจที่จะทำให้เกิดการกระทำดังกล่าวขึ้นโดยกำหนดมาตรการดังนี้

(ก) รักษาไว้ซึ่งสิทธิในการเข้าสู่ศาลพลเรือนโดย หรือในนามบุคคลที่ถูกจับกุมในอันที่จะตั้งข้อสงสัยในความถูกต้องตามกฎหมายของการจับกุมและคุมขัง

(ข) มิให้มีการจับกุมอย่างปิดลับ สถานที่คุมขังลับ และการคุมขังแบบห้ามเยี่ยม ห้ามประกัน ทั้งนี้โดยให้มีการเสนอรายงานการจับกุมทั้งหมดไปยังผู้มีอำนาจหน้าที่ทางศาล และแจ้งแก่ครอบครัวของบุคคลที่ถูกจับกุม และพร้อมที่จะให้ข่าวสารแก่บรรดาบุคคลผู้ที่สนใจ รายงานดังกล่าวอย่างน้อยที่สุดจะต้องปรากฏวันที่ เวลา และสถานที่ และเหตุของการจับกุม ตัวเจ้าหน้าที่ผู้จับกุม หน่วยประจำการและอำนาจหน้าที่ในการจับกุม สถานที่คุมขัง และชื่อพนักงานผู้รับผิดชอบแห่งสถานที่นั้น

(ค) อนุญาตให้ครอบครัวของบุคคลที่ถูกจับกุม ทนายความ แพทย์ และที่ปรึกษาทางศาสนา ตามที่ผู้ถูกจับกุมจะเลือกเข้าเยี่ยมตรวจให้การรักษา และให้คำแนะนำแก่บุคคลที่ถูกคุมขังโดยไม่มีชักช้าหรือถูกขัดขวาง

(ง) แจ้งแก่บุคคลที่ถูกจับกุมหรือถูกสอบสวนถึงสิทธิที่จะไม่ให้ถ้อยคำและที่จะมีทนายความ และโดยเคารพในสิทธินั้นจะต้องไม่ดำเนินการสอบสวนไม่ว่าเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ เว้น

แต่เมื่อบุคคลนั้นมีทนายความที่ตนเลือกอยู่ด้วย หากบุคคลนั้นไม่สามารถจ่ายค่าบริการแก่ทนายความ ให้จัดหาทนายความอิสระที่มีความสามารถให้ และถ้าไม่อาจหาทนายความได้บุคคลผู้ถูกคุมขังก็น่าจะมีสิทธิเลือกที่ปรึกษาอื่น และจะไม่มี การรับการสละสิทธิดังกล่าว เว้นแต่การสละสิทธิ นั้นจะได้กระทำเมื่ออยู่ต่อหน้าและทำตามคำแนะนำของทนายความหรือที่ปรึกษา

(ง) ดำเนินการสอบสวนบุคคลที่ถูกคุมขังโดยรวดเร็ว และห้ามทำการคุมขังโดยไม่มีกำหนดระยะเวลา หรือเกินกว่าโทษตามที่กฎหมายกำหนด

(จ) อนุญาตให้ทำการตรวจสอบสถานที่คุมขัง และสัมภาษณ์บุคคลที่ถูกคุมขัง โดยองค์กระ อิสระและไม่ลำเอียงทั้งองค์กระระดับชาติและระดับระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็ นองค์กระที่สังกัด หรือไม่สังกัดรัฐบาล ทั้งนี้ด้วยทัศนะในอันที่จะตรวจสอบว่าการปฏิบัติและสภาพปฏิญญาว่าด้วย หน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนและรัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียน การคุมขังเป็นไปตามมาตรฐาน ขั้นต่ำของสากลหรือไม่ และในอันที่จะเสนอแนะมาตรการในการเยียวยาแก้ไขและป้องกัน

(ฉ) พนักงานบรรดาผู้กล่าวหาว่ากระทำทารุณกรรม หรือการกระทำอื่นในทำนองเดียวกัน และถือว่าผู้นั้นขาดคุณสมบัติโดยอัตโนมัติ หรือโดยประการอื่นใดในอันที่จะได้รับการเลื่อนชั้น เลื่อนตำแหน่ง ในขณะที่ข้อกล่าวหา ยังค้างพิจารณาอยู่

(ช) ลงโทษทางวินัยผู้บังคับบัญชาโดยตรงของเจ้าพนักงานที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความผิดใน การกระทำดังกล่าว เว้นแต่ผู้บังคับบัญชานั้นสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตาม สมควรเพื่อป้องกันการกระทำดังกล่าวแล้ว

(ซ) ให้การศึกษาและฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องแก่ตำรวจ เจ้าหน้าที่กึ่งทหาร ทหาร และเจ้าหน้าที่ สืบสวนอื่นๆ เพื่อให้ความรู้และเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเพื่อปรับปรุงวิธีการสืบสวน สอบ สนวนและการบังคับใช้กฎหมายในด้านอื่นๆ

(ฅ) กำหนดให้การละเมิดมาตรการป้องกันดังกล่าวเป็นอาชญากรรม ไม่ว่าจะมีการทารุณ กรรมหรือการกระทำอื่นในทำนองเดียวกันเกิดขึ้นจากการนั้นหรือไม่ก็ตาม และดำเนินคดีและลง โทษอย่างจริงจังต่อผู้กระทำความผิดดังกล่าว

๓ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะให้การชดเชยแก่บุคคลผู้ถูกกระทำทารุณกรรม หรือการกระทำ ในทำนองเดียวกัน และแก่ครอบครัวของบุคคลดังกล่าวสำหรับความเสียหายทั้งร่างกายและจิตใจ ซึ่งได้รับจากการนั้น ทั้งนี้ไม่ว่ารัฐบาลจะเรียกร้องไต่เบี่ยเอาแก่ผู้ที่กระทำความผิดนั้นได้หรือไม่ก็ ตาม

๔ ทารุณกรรม การปฏิบัติหรือการลงโทษอย่างโหดร้ายและต่ำทราม การทำให้บุคคลหาย สาบสูญโดยไม่มีคำอธิบาย และการลงโทษที่นอกเหนืออำนาจตามกฎหมาย เป็นอาชญากรรม ต่อมนุษยชาติ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะให้การรับรองสิทธิของผู้ถูกกระทำดังกล่าว และครอบครัวของบุคคลเหล่านั้นในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องต่อผู้กระทำการดังกล่าวโดยไม่จำกัดสถานที่ หรือเวลา

มาตรา ๑๑ ภาวะฉุกเฉินและสาธารณภัย

๑ ภาวะฉุกเฉินคือสถานการณ์ไม่ปกติซึ่งคุกคามสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชน ฉะนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลในอันที่จะ

ก ไม่ประกาศภาวะฉุกเฉิน เว้นแต่เมื่อปรากฏว่าเกิดมีอันตรายอย่างแท้จริงต่อการดำรงอยู่ของชาติ ซึ่งคุกคามวิถีชีวิตอันเป็นปกติสุขของชุมชน และมีความร้ายแรงถึงขนาดที่เห็นได้ชัดว่ามาตรการปกติและข้อบังคับอื่นๆ ไม่เพียงพอที่จะแก้ไขสถานการณ์

ข ระบุเหตุผลและระยะเวลาของภาวะฉุกเฉิน และจำกัดการใช้บังคับภาวะฉุกเฉินเพียงเท่าที่มีเงื่อนไขอันอาจประกาศใช้ได้ดังกล่าวแล้วเท่านั้น

ค นำประกาศภาวะฉุกเฉินขออนุมัติต่อสภานิติบัญญัติ และจะไม่ทำการยุบเลิกระงับ หรือเลื่อนการประชุมสภานิติบัญญัติในระหว่างภาวะฉุกเฉิน

๒ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลภายใต้ภาวะฉุกเฉินที่จะได้ประกาศโดยถูกต้องบริบูรณ์ ที่จะกำหนดมาตรการการจำกัดสิทธิมนุษยชนเฉพาะส่วนที่มีความจำเป็นและเร่งด่วนเนื่องจากภาวะฉุกเฉินของสถานการณ์ซึ่งมีอาจใช้มาตรการที่เข้มงวดน้อยกว่าแทนได้ และที่จะบังคับมาตรการดังกล่าวโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติอันเนื่องมาจากเชื้อชาติ เพศ ภาษา ความเชื่อทางศาสนา ความคิดทางการเมือง เศรษฐกิจหรือสถานะทางสังคม หรือชาติกำเนิด

๓ แม้ภายใต้ประกาศภาวะฉุกเฉิน รัฐบาลไม่อาจที่จะปฏิเสธหรือลดทอนสิทธิและเสรีภาพดังต่อไปนี้ คือ สิทธิที่จะได้รับการรับรองศักดิ์ศรีของบุคคลและสภาพบุคคลตามกฎหมาย เสรีภาพในความสำนึกทางมโนธรรมและศาสนา เสรีภาพจากมาตรการลงโทษทางอาญาที่มีผลย้อนหลัง และจากการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายและผิดปกติ สิทธิในการถือสัญชาติและการเดินทางจากหรือกลับสู่ประเทศของตน ปฏิญญาว่าด้วยหน้าที่ขั้นพื้นฐานของประชาชนและรัฐบาลแห่งภูมิภาคอาเซียน

ศาลพลเรือนและการพิจารณาคดีที่ยุติธรรม เปิดเผยและรวดเร็ว เสรีภาพจากการคุมขังอันเนื่องมาจากหนี้ทางแพ่ง และสิทธิในการมีส่วนร่วมในวิถีชีวิตแห่งสังคม

๔ รัฐบาลจะต้องไม่กระทำการหรือมอบอำนาจให้กระทำการในสิ่งต่อไปนี้ ไม่ว่าในสถานการณ์ใดๆ

ก การใช้ความรุนแรงต่อชีวิต สุขภาพและสวัสดิภาพทางกายหรือจิตใจของบุคคลผู้ซึ่งไม่ได้เป็นผู้ทำการรบในการต่อสู้ด้วยอาวุธ หรือผู้ซึ่งไม่ได้เป็นผู้ทำการรบอีกต่อไปแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฆาตกรรม การสังหารทางการเมือง หรือลงโทษนอกเหนืออำนาจตามกฎหมาย การลักพาตัวหรือการหายสาบสูญที่ไม่มีคำอธิบาย การทรมาน การทำให้พิจารณาหรือการลงโทษต่อร่างกายโดยวิธีการใดๆ ใช้ยาหรือสารใดๆ เพื่อรีดเอาความจริง และการเอาคนลงเป็นทาส หรือการใช้แรงงาน ไม่ว่าในรูปแบบใดๆโดยไม่สมัครใจ

ข การทำลายศักดิ์ศรีของบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติที่ไร้มนุษยธรรมและต่ำทราม การข่มขืนและการบังคับให้เป็นโสเภณี หรือรูปแบบใด ๆ ของการทำลายที่เลวทราม

ค การจับกุมและการคุมขังโดยพลการ กล่าวคือการจับกุมและการคุมขังซึ่งกระทำโดยที่ศาลพลเรือนยังมิได้วินิจฉัยว่ามีเหตุอันสมควรให้กระทำได้

ฅ การจับเป็นตัวประกัน การลงโทษรวมหมู่ การปล้นสะดมหรือการก่อการร้าย

ง การอพยพบุคคลหรือกลุ่มชนหรือการบังคับย้าย เว้นแต่มีความจำเป็นอันยิ่งยวด เพื่อความปลอดภัยของประชาชนที่เกี่ยวข้อง หรือโดยเหตุผลทางการแพทย์ หลังจากที่ได้หาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมให้แล้ว โดยมีสภาพที่ถูกละเลยลักษณะอนาถ มีความปลอดภัยและโภชนาการอันเป็นที่น่าพอใจ และสมาชิกในครอบครัวเดียวกันจะไม่ถูกแบ่งแยก บุคคลผู้ถูกอพยพจะกลับสู่บ้านเดิมได้โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายเมื่อเหตุอันทำให้ต้องอพยพนั้นสิ้นสุดลง

จ การตัดสินและบีบบังคับคดีลงโทษบุคคลพลเรือนโดยศาลทหารหรือศาลพลเรือน ซึ่งมีได้ให้หลักประกันทางกระบวนการยุติธรรมในอันที่จะให้มีการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่

ฉ การเรียกเกณฑ์หรือการยึดทรัพย์สิน หรือการบังคับบุคคลให้กระทำการอันใดโดยไม่มี การขดเชยอย่างเต็มจำนวนและรวดเร็ว การขดเชยจะต้องรวมถึงค่าขดเชยในกรณีที่เกิดความตายหรือ ความไร้ความสามารถอันเป็นผลมาจากการบังคับให้กระทำการหรือการเกณฑ์แรงงาน

ช ข่มขู่ที่จะกระทำการอันหนึ่งอันใดดังกล่าวมาข้างต้นนั้น

๕ การดำรงอยู่ เหตุผลและการชอบธรรมตามกฎหมายของการประกาศภาวะฉุกเฉิน ระยะ เวลาแห่งภาวะฉุกเฉินและมาตรการต่างๆที่ได้ดำเนินการไป จะต้องได้รับการตรวจสอบโดยศาลยุติธรรม ในการตรวจสอบดังกล่าวนี้ให้ภาวะการพิสูจน์ตกอยู่กับรัฐบาลทุกกรณี

๖ เป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะให้การชดเชย รวมทั้งให้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายแก่บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับผลร้ายจากการปฏิบัติในระหว่างภาวะฉุกเฉิน การนิรโทษกรรม อภัยโทษ หรือการปลดเปลื้องความรับผิดชอบจะไม่มีผลเป็นการยกเว้นความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่รัฐบาลในอันที่จะต้องชดเชยความเสียหายให้แก่บุคคลใดๆซึ่งตนได้กระทำได้รับความเสียหายโดยการละเมิดความในข้อ ๓ และ ๔ ของมาตรานี้

๗ บรรดามาตรการทั้งหมดที่ได้ใช้ในระหว่างภาวะฉุกเฉินจะต้องยุติสภาพบังคับ และผลบังคับลงโดยอัตโนมัติเมื่อได้ประกาศเลิกใช้ภาวะฉุกเฉิน

โดยมติเอกฉันท์ รับรองโดยที่ประชุมสามัญครั้งที่ ๑ ของสภาสิทธิมนุษยชนแห่งภูมิภาคเอเชีย เมื่อวันที่ ๙ เดือนธันวาคม ๑๙๘๓ ณ กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย

*****

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ปีพุทธศักราช ๒๕๔๐

หมวด ๓

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา ๒๖ การใช้อำนาจโดยองกรณ์ของรัฐทุกองค์กร ต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๒๗ สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัย ของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของ รัฐโดยตรงในการตรากฎหมายการใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง

มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของ ประชาชน

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐ-ธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาล หรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

มาตรา ๒๙ การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดย อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่า นั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณี หนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจใน การตรากฎหมายนั้นด้วย

บทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตาม บทบัญญัติแห่งกฎหมายไว้ด้วย โดยอนุโลม

มาตรา ๓๐ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อ ทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะ กระทำมิได้

มาตรการที่รัฐกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่น เดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม

มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรม จะกระทำมิได้ แต่ การลงโทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ถือว่าเป็นการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษย-ธรรมตามความในวรรคนี้

การจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำได้อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๒ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลา ที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๓๓ ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็น ผู้กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๓๔ สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง

การกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความหรือภาพไม่ว่าด้วยวิธีใดไปยังสาธารณชน อันเป็นการ ละเมิดหรือกระทบถึงสิทธิบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว จะกระทำมิ ได้ เว้นแต่กรณีที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน

มาตรา ๓๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไป ในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือตรวจค้นเคหสถาน จะกระทำมิได้ เว้นแต่ โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทาง และมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน การผังเมือง หรือเพื่อ สวัสดิภาพของผู้เยาว์

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักร หรือห้ามมิให้บุคคลผู้มีสัญชาติไทยเข้ามา ในราชอาณาจักร จะกระทำมิได้

มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยสิ่งสื่อสารที่บุคคลมีติดต่อกัน รวมทั้งการกระทำด้วยประการ อื่นใดเพื่อให้ผู้อื่นล่วงรู้ถึงข้อความในสิ่งสื่อสารทั้งหลายที่บุคคลมีติดต่อกัน จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดย อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพโดยบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมใน ทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของ ตน เมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองและไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดี ของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใดๆอัน เป็นการรอนสิทธิหรือเสียผลประโยชน์อันควรมิควรได้เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา ลัทธิ

นิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติตามศาสนบัญญัติหรือปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อที่แตกต่างจากบุคคลอื่น

มาตรา ๓๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ เกียรติยศ ชื่อเสียง สิทธิในครอบครัว หรือความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันหรือระงับความเสื่อมทรามทางจิตใจหรือสุขภาพของประชาชน

การสั่งปิดโรงพิมพ์ สถานีวิทยุกระจายเสียง หรือสถานีวิทยุโทรทัศน์ เพื่อลิดรอนเสรีภาพตามมาตรานี้ จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวหรือบทความไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง หรือวิทยุโทรทัศน์ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการสงครามหรือการรบ แต่ทั้งนี้จะต้องกระทำโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้ตราขึ้นตามความในวรรคสอง

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา ๔๐ คسึนความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ

ให้มืองคักรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคสึนความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินการตามวรรคสอง ต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐ และประโยชน์สาธารณะอื่น รวมทั้งการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

มาตรา ๔๑ พนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนที่ประกอบกิจการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวและแสดงความคิดเห็นภายใต้ข้อจำกัดตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเจ้าของกิจการนั้น แต่ต้องไม่ขัดต่อจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ

ข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ ในกิจการวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ย่อมมีเสรีภาพเช่นเดียวกับพนักงานหรือลูกจ้างของเอกชนตามวรรคหนึ่ง

มาตรา ๔๒ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ

การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา ๔๓ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่ใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์กรเอกชน หรือหมู่คณะอื่น

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน เพื่อรักษาความเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันมิให้มีการผูกขาดตัดตอนในทางเศรษฐกิจ

มาตรา ๔๖ บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นและของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชน และเพื่อดำเนินกิจการทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป

มาตรา ๔๘ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตแห่งสิทธิและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

การสืบทอดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบทอดกย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๙ การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค การอันจำเป็นในการป้องกันประเทศ การได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ การผังเมือง การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการเกษตรหรือการอุตสาหกรรม การปฏิรูปที่ดิน หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างอื่น และต้องชดเชยค่าทดแทนที่เป็นธรรมภายในเวลาอันสมควรแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิบรรดาที่ได้รับเสียหายในการเวนคืนนั้น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การกำหนดค่าทดแทนตามวรรคหนึ่ง ต้องกำหนดให้อย่างเป็นธรรมโดยคำนึงถึงราคาซื้อขายกันตามปกติ การได้มา สภาพและที่ตั้งของอสังหาริมทรัพย์และความเสียหายของผู้ถูกเวนคืน

กฎหมายเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ต้องระบุวัตถุประสงค์แห่งการเวนคืน และกำหนดระยะเวลาการเข้าใช้อสังหาริมทรัพย์ไว้ให้ชัดแจ้ง ถ้ามิได้ใช้เพื่อการนั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดดังกล่าว ต้องคืนให้เจ้าของเดิมหรือทายาท

การคืนอสังหาริมทรัพย์ให้เจ้าของเดิมหรือทายาทตามวรรคสาม และการเรียกคืนค่าทดแทนที่ชดเชยไป ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๐ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการประกอบกิจการหรือประกอบอาชีพและการแข่งขันโดยเสรีและอย่างเป็นธรรม

การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการรักษาความมั่นคงของรัฐหรือเศรษฐกิจของประเทศ การคุ้มครองประชาชนในด้านสาธารณูปโภค การรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การจัดระเบียบการประกอบอาชีพ การคุ้มครองผู้บริโภค การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน

มาตรา ๕๑ การเกณฑ์แรงงานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องกันภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งให้การกระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงครามหรือการรบ หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๕๒ บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน และผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การบริการทางสาธารณสุขของรัฐต้องเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยจะต้องส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนมีส่วนร่วมด้วยเท่าที่จะกระทำได้

การป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตราย รัฐต้องจัดให้แก่ประชาชนโดยไม่คิดมูลค่าและทันต่อเหตุการณ์ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๓ เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัว มีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม

เด็กและเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแล มีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและการศึกษาอบรมจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๔ บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปีบริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๕ บุคคลซึ่งพิการหรือทุพพลภาพ มีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะและความช่วยเหลืออื่นจากรัฐ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๖ สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมด้วยรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติและต่อเนื่อง ในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพหรือคุณภาพชีวิตของตน ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะได้ศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม รวมทั้งได้ให้องค์การอิสระ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนองค์การเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมและผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม ให้ความเห็นประกอบก่อนมีการดำเนินการดังกล่าว ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ เพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๕๗ สิทธิของบุคคลซึ่งเป็นผู้บริโภคย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องบัญญัติให้มืองค์การอิสระซึ่งประกอบด้วยตัวแทนผู้บริโภค ทำหน้าที่ให้ความเห็นในการตรากฎหมาย กฎ และข้อบังคับ และให้ความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

มาตรา ๕๘ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๙ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผล จากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๐ บุคคลย่อมมีสิทธิมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๑ บุคคลย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์และได้รับการแจ้งผลการพิจารณาภายในเวลาอันสมควร ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๒ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ ราชการส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นของรัฐ ที่เป็นนิติบุคคล ให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นกระทำของข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยงานนั้น ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๓ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ มิได้

ในกรณีที่บุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการตามวรรคหนึ่ง ผู้รู้เห็นการกระทำดังกล่าว ย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องให้อัยการสูงสุดตรวจสอบข้อเท็จจริงและยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ไม่กระทบกระเทือนการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำดังกล่าว

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้พรรคการเมืองใดเลิกกระทำการตามวรรคสอง ศาลรัฐธรรมนูญอาจสั่งยุบพรรคการเมืองดังกล่าวได้

มาตรา ๖๔ บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ พนักงานส่วนท้องถิ่น และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์การรัฐ ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจรรยาบรรณ

มาตรา ๖๕ บุคคลย่อมมีสิทธิต่อต้านโดยสันติวิธีซึ่งการกระทำใดๆที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

*****